

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Obor: Veřejná správa a regionální rozvoj

DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA
OBYVATELSTVA V MORAVSKOSLEZSKÉM
KRAJI V LETECH 2004-2013 V KONTEXTU
NEZAMĚSTNANOSTI

bakalářská práce

Autor: Michal Tyleček

Vedoucí práce: Ing. Gabriela Říhová, PhD.

Rok: 2015

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Michal Tyleček
V Praze, dne 15. 5. 2015

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval Ing. Gabriele Říhové, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce, ochotný přístup a množství cenných připomínek, jež mi při psaní této práce poskytla.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Michal Tyleček**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**
Název tématu: **Demografická struktura obyvatelstva v Moravskoslezském kraji
v letech 2004-2013 v kontextu nezaměstnanosti**

Zásady pro vypracování:

1. Předmětem bakalářské práce bude analýza demografického vývoje v Moravskoslezském kraji v letech 2004-2013 v kontextu nezaměstnanosti. Hlavním cílem práce bude zhodnotit, jaký vliv má demografická struktura obyvatel na nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji, a to prostřednictvím analýzy demografického vývoje ve vybraných letech.
2. Teoretická část bude zahrnovat rešerši dosavadních analýz provedených v této oblasti. Dále se bude věnovat jednotlivým demografickým ukazatelům použitým v rámci analýzy, jejich definici a vymezení. Stejně tak bude zahrnovat teoretickou problematiku nezaměstnanosti.
3. Praktická část se zaměří na charakteristiku Moravskoslezského kraje s důrazem na demografickou strukturu a charakter nezaměstnanosti. Bude zpracována analýza demografického vývoje kraje a z vyhodnocených výsledků bude interpretován vliv demografického vývoje na nezaměstnanost v kraji.
4. Ke zpracování analýzy budou použita zejména data publikovaná Českým statistickým úřadem a Regionálním informačním servisem.
5. Klíčová slova: demografická struktura, nezaměstnanost, obyvatelstvo, Moravskoslezský kraj

Rozsah práce: 40-45

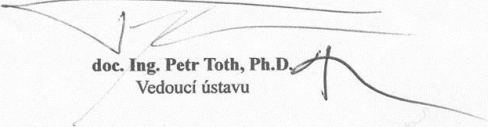
Seznam odborné literatury:

1. WOKOUN, R. *Regionální rozvoj : (výchozí podmínky regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.
2. ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-43-4.
3. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-3.
4. BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
5. HINDE, A. *Demographic methods*. London: Arnold, 1998. ISBN 0-340-71891-9.

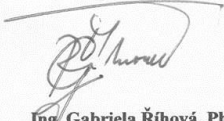
Datum zadání bakalářské práce: únor 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2015

Michal Tyleček
Řešitel

doc. Ing. Petr Toth, Ph.D.
Vedoucí ústavu

Ing. Gabriela Říhová, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou demografického vývoje a trhu práce Moravskoslezského kraje v letech 2004-2013 v kontextu nezaměstnanosti. Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na vazbu demografického vývoje a nezaměstnanosti Moravskoslezského kraje, a to za pomoci zpracování analýzy demografického vývoje a trhu práce. Teoretická část se věnuje definování jednotlivých pojmů a ukazatelů použitých v rámci analýzy. Zároveň se zabývá teoretickou problematikou nezaměstnanosti. Praktickou část tvoří obecná charakteristika kraje, analýza trhu práce a demografická analýza Moravskoslezského kraje ve sledovaném období 2004-2013. Na základě výsledků analýz lze říci, že trh práce v kraji ovlivňuje zejména záporné migrační saldo, dlouhodobě stárnoucí obyvatelstvo a klesající počet obyvatel.

Klíčová slova

demografická struktura, nezaměstnanost, trh práce, obyvatelstvo, Moravskoslezský kraj

JEL klasifikace

J11, J64, R23

Abstract

This thesis is focused on analysis of demographic development and labour market in Moravian-Silesian region in the period of 2004-2013 in the context of unemployment. The goal is to create a complex view of the connection between demographic development and unemployment in the Moravian-Silesian region through the analysis of demographic development and labour market. The theoretical part contains description of terms and indicators used in the analysis. It also concentrates on theoretical problematics of unemployment. The analytical part is focused on general characteristic of the region, analysis of the labour market and demographic analysis of the Moravian-Silesian region in the period of 2004-2013. Based on the results of the analysis we are able to say that the labour market in the region is mainly influenced by negative balance of migration, long-term aging population and population decline.

Key words

demographic structure, unemployment, labour market, population, Moravian-Silesian region

JEL classification

J11, J64, R23

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
ILO	Mezinárodní organizace práce
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSK	Moravskoslezský kraj
NH	Národní hospodářství
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	12
1.1 Demografie	12
1.2 Demografická struktura obyvatelstva	16
1.3 Nezaměstnanost	18
1.4 Problematika nezaměstnanosti.....	22
1.5 Shrnutí.....	25
2 PRAKTICKÁ ČÁST	26
2.1 Metodologie	26
2.2 Charakteristika Moravskoslezského kraje	28
2.3 Analýza vývoje Moravskoslezského kraje v letech 2004 – 2013.....	31
2.3.1 Struktura obyvatelstva a její vývoj.....	31
2.3.2 Věková struktura obyvatel.....	35
2.3.3 Pohyb obyvatelstva.....	40
2.3.4 Struktura obyvatel podle odvětví v NH.....	49
2.3.5 Struktura obyvatelstva podle vzdělání.....	50
2.3.6 Míra ekonomické aktivity	53
2.3.7 Nezaměstnanost.....	56
ZÁVĚR	60
Seznam použitých grafů	63
Seznam použitých zdrojů.....	64

ÚVOD

Demografie získává zásadní význam zejména v posledních letech, kdy všeobecným trendem vyspělých zemí, včetně České republiky, je měnící se struktura obyvatel, zvláště pak stárnoucí obyvatelstvo, nárůst poproduktivní složky obyvatel a prodlužující se délka života. Všechny tyto aspekty mají dopad projevující se na trhu práce.

Z pohledu demografického vývoje Moravskoslezského kraje, převládá trend dlouhodobého poklesu počtu obyvatel, rychle se měnící věkové struktury obyvatel a trend stárnoucího obyvatelstva, s kterým se v této době potýká většina evropských zemí. Tyto demografické změny mají také dopad nejen na stavbu obyvatelstva, ale mohou vést ke strukturálním změnám na trhu práce, v případě zaměstnanosti a nezaměstnanosti.

Předkládaná bakalářská práce vytváří analytický obraz vybraných tendencí demografického vývoje a vývoje na trhu práce Moravskoslezského kraje v letech 2004 – 2013, zejména z hlediska nezaměstnanosti.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část definuje a popisuje základní pojmy a ukazatele nutné pro analýzu sledovaného období, a zároveň se blíže zaměřuje na problematiku nezaměstnanosti a rešerši dosavadních analýz v této oblasti. Všechny tyto poznatky slouží jako základ pro pochopení dané problematiky a následně jako podklad praktické části.

Druhá, praktická část představuje samotnou analýzu Moravskoslezského kraje a její výsledky. Zaměřuje se zejména na komparaci jednotlivých ukazatelů s ostatními kraji a s průměrem ČR, v rámci sledovaného období 2004 – 2013. Z hlediska struktury se praktická část dělí do několika kapitol, konkrétně to jsou metodologie, charakteristika Moravskoslezského kraje a analýza vývoje Moravskoslezského kraje v letech 2004 - 2013. Kapitola metodologie popisuje a vysvětluje postup zpracování praktické části. Navazující kapitola je charakteristika Moravskoslezského kraje poskytující obecný a ucelený pohled na stav regionu. Nejdůležitější a nejobsáhlejší část tvoří analýza vývoje Moravskoslezského kraje ve sledovaném období poskytující demografickou analýzu struktury obyvatelstva a analýzu vývoje nezaměstnanosti regionu.

Cílem této práce je vytvořit demografickou analýzu kraje a poskytnout ucelený pohled na spojitost mezi nezaměstnaností a demografickou strukturou obyvatel. Práce

hodnotí tendence jednotlivých ukazatelů a zpracovává data do jednotné a přehledné formy. K naplnění tohoto cíle jsou použité metody analýzy, zkoumání dat a výpočtů.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V rámci teoretické části se práce věnuje definování a vymezení jednotlivých pojmů a ukazatelů spojených s demografií a trhem práce, které jsou důležité pro analýzu vývoje regionu. Součástí této kapitoly je také popsání problematiky nezaměstnanosti a její spojitost na demografii.

1.1 Demografie

Termín **demografie** můžeme definovat jako společenskou vědu zabývající se strukturou a změnami populace. S rostoucí složitostí moderní společnosti je stále důležitější, aby bylo možné přesně měřit všechny aspekty změn ve velikosti a složení obyvatelstva, a zároveň aby bylo možné provádět odhady týkající se budoucí struktury obyvatelstva.¹

Předmětem **demografie** jsou tzv. demografické jevy a procesy, resp. zákonitosti, jimiž se tyto jevy a procesy řídí.² Tyto demografické jevy a procesy jsou ty, které jsou ve vztahu s reprodukcí obyvatelstva. Reprodukci obyvatelstva chápeme jako obnovu obyvatelstva, ke které dochází pomocí tří hlavních pohybů (přirozený, mechanický a sociální pohyb). **Přirozený pohyb** je chápán jako přirozená obnova stavu obyvatelstva, jež je uskutečňován za pomoci tzv. biosociálních procesů porodnosti a úmrtnosti, tento pohyb také může být znám jako přirozená reprodukce. Prostorová mobilita obyvatelstva vyvolána stěhováním i dojížděnkou je označována jako **mechanický pohyb** obyvatelstva. Je-li tento pohyb uskutečňován uvnitř oblasti, tak mění pouze geografickou strukturu. **Sociální pohyb** je ten, jež mění sociální strukturu obyvatelstva.

Střední stav obyvatelstva se v zásadě odhaduje dvojím způsobem³, a to buď vypočtením prostého průměru z počátečního a koncového stavu velikosti populace v příslušném časovém intervalu, anebo se za střední stav vezme velikost populace uprostřed sledovaného intervalu. Pro své účely jsem použil druhý způsob, kdy je za střední stav obyvatelstva v kalendářním roce podle Českého statistického úřadu považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30. 6. na 1. 7. sledovaného roku.

¹Hinde, 1998, str. 1

²Roubíček, 1997, str. 15

³Koschin, 2005, str. 27

Porodnost a plodnost

Profesor Roubíček⁴ popisuje porodnost a plodnost jako dva odlišné ukazatele, které charakterizují procesy související s pozitivní stránkou přirozené reprodukce. V případě **porodnosti** se jedná o demografický proces související s populačním růstem, která se podílí na celkové změně počtu obyvatelstva. Výsledným vyjádřením tzv. **obecné míry porodnosti** (n_t) je poměr počtu živě narozených (N_t^v) ke střednímu stavu obyvatelstva (S_t) viz následující vzorec.

$$n_t = \frac{N_t^v}{S_t}$$

Plodnost (fertilita) je demografický ukazatel, který je chápán jako proces související s reprodukcí potenciálních rodiček, tzv. rodivého kontingentu (ženy ve věku 15 – 49 let). **Obecnou mírou plodnosti** (f_t) udáváme v promile a rozumíme poměr počtu živě narozených (N_t^v) k rozsahu rodivého kontingentu (F_t).

$$f_t = \frac{N_t^v}{F_t}$$

Úmrtnost

Tento demografický proces charakterizuje přirozené ubývání obyvatelstva úmrtími jednotlivých příslušníků. Společně s porodností je jedním z biosociálních procesů a podílí se na celkové změně počtu obyvatelstva, je značně závislý na věkové struktuře.⁵ Demografie se zajímá o úmrtí jako o hromadný jev a zkoumá proces vymírání populace. Úroveň vývoje úmrtnosti jsou v jistém smyslu důsledkem nemoci a také důsledkem kvality životních podmínek, životního prostředí a způsobu života.⁶

K vyjádření úrovně úmrtnosti můžeme použít tzv. **míru úrovně obecné úmrtnosti** (m_t , také mortalita neboli hrubá míra úmrtnosti), která vyjadřuje poměr počtu zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva. Udává se v promilích a říká počet zemřelých osob v příslušném roce na daném území připadajících (M_t) na 1000 obyvatel středního stavu (S_t).

⁴ Roubíček, 1997, str. 222

⁵ Roubíček, 1997, str. 237

⁶ Kalibová, 2002, str. 21

$$m_t = \frac{M_t}{\bar{S}_t}$$

Kojenecká úmrtnost

Jedná se o demografický proces, jehož výsledným vyjádřením je úmrtnost dětí ve věku do 1 roku. Pro vyjádření intenzity úmrtnosti v prvním roce života se používá tzv. **kvocient kojenecké úmrtnosti**⁷ ($m_{t,0}$), ten udává počet zemřelých ve stáří do jednoho roku života ($M_{t,0}$), tj. v dokončeném věku 0 na 1000 živě narozených dětí v určitém kalendářním roce.

Je třeba odlišit kvocient kojenecké úmrtnosti a úmrtnost v dokončeném věku 0, který je vyjádřen jako poměr počtu zemřelých ve stáří do jednoho roku a počtu žijících v dokončeném věku 0 středního stavu (N_t^v).

$$m_{t,0} = \frac{M_{t,0}}{N_t^v}$$

Na základě porodnosti a úmrtnosti v určitém období (zpravidla 1 rok), můžeme určit tzv. **přirozený přírůstek** obyvatel, který se počítá jako rozdíl narozených a zemřelých ve sledované územní a časové jednotce. Výsledná hodnota může nabývat buď kladných, nebo záporných hodnot. V situaci, kdy přirozený přírůstek nabývá kladných hodnot, to je když počet narozených obyvatel je vyšší než počet zemřelých, hovoříme o přirozeném přírůstku obyvatelstva. V opačné situaci, kdy přírůstek nabývá záporných hodnot, tedy je počet narozených nižší než počet zemřelých, hovoříme o přirozeném úbytku obyvatelstva. Také může nastat situace, kdy je počet zemřelých roven počtu narozených, v takové situaci mluvíme o stabilní populaci.

Migrace je další složkou demografických změn, na kterou by v zásadě mělo být bráno stejné množství pozornosti jako na již zmíněnou porodnost a úmrtnost. Nicméně v praxi demografové věnují migraci mnohem menší pozornost než je to v případě porodnosti a úmrtnosti. Dr Andrew Hinde migraci obecně definuje⁸ jako změnu trvalého či obvyklého bydliště. Takto se to může zdát být jednoduché, ale okamžitě to vyvolává otázky, například v případě lidí bez obvyklého bydliště (příkladem můžou být členové kočovných kmenů). Na druhé straně, někteří lidé žijí na různých místech v závislosti na ročním období, takto se pohybují pravidelně mezi dvěma či více místy bydliště. V praxi se tyto pohyby vylučují a pro zjednodušení se s nimi nepočítá.

⁷ Kalibová, 2002, str. 21

⁸ Hinde, 1998, str. 190-191

Profesor Wokoun⁹ tvrdí, že v případě zkoumání migrace je zcela zásadní její časový a prostorový rozměr. Tento typ prostorové mobility obyvatelstva existuje na všech řádovostních úrovních, a to na lokální, regionální a také globální. Oproti narození a úmrtí, není biologickou událostí, ale má fyzickou i sociální stránku.

V České republice je **migrace** definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce.¹⁰ Je to hlavní forma mechanického pohybu obyvatelstva, obvykle znamená trvalou změnu pobytu, tedy změnu stálého (obvyklého) bydliště. Zároveň od skutečné migrace musíme odlišit ostatní formy prostorového pohybu, které nevedou ke změně trvalého bydliště, ale pouze k dočasné změně, jako je například dojíždka, vyjíždka, cestování, apod.

Profesor Roubíček migraci dělí¹¹ z hlediska směru stěhování na **emigraci** (vystěhování) a **imigraci** (přistěhování), jevy samotné se označují jako vystěhovalectví a přistěhovalectví. Musíme si však uvědomit, že každý pohyb nabývá obou forem, kdy pro oblast vystěhování je emigrací a pro oblast přistěhování imigrací. Na základě tohoto faktu máme dva způsoby zkoumání migrace:

- 1) jako migrační akty ve vztahu k hranicím určité oblasti – v tomto případě se zkoumá obyvatelstvo vybraného územního celku, zda migrant hranici určité oblasti překračuje a jakým směrem,
- 2) jako migrační toky ve vztahu ke zdrojovým a cílovým oblastem – v tomto případě jde o zkoumání migračních proudů mezi dvěma územními celky.

Migraci dále dělíme na vnější a vnitřní, **vnější migrace** je taková, která zahrnuje pohyby přes hranice vymezené oblasti a jejím výsledkem je změna počtu obyvatel oblasti, naopak **vnitřní migrace** zahrnuje pohyby pouze uvnitř vymezené oblasti a mění pouze prostorové rozmístění obyvatelstva daného celku.

V rámci migrace počítáme tzv. **migrační obrat** (hrubá migrace), ten vyjadřuje celkový počet migrantů, kteří z dané oblasti nebo do dané oblasti přicházejí, počítá se jako součet všech přistěhovaných a vystěhovaných dané oblasti. Druhým důležitým ukazatelem je tzv. **migrační saldo** (migrační přírůstek, přírůstek stěhováním, mechanický přírůstek), počítáme ho jako rozdíl přistěhovaných a vystěhovaných, jestliže je migrační saldo kladné, jedná se o imigraci, v případě, že je záporné, jde o čistou

⁹ Wokoun, 2008, str. 75

¹⁰ Kalibová, 2002, str. 11

¹¹ Roubíček, 1997, str. 257

emigraci. K zjištění účelnosti migrace nám slouží tzv. **index efektivnosti migrace**¹² daný poměrem migračního salda a obratu migrace.

1.2 Demografická struktura obyvatelstva

Demografickou strukturou obyvatelstva se má na mysli rozdělení obyvatel podle věku a pohlaví, dvou výsostně demografických znaků.¹³

Na základě struktury obyvatelstva můžeme vytvořit tzv. věkovou pyramidu (neboli strom života), **věková pyramida** je elegantní a užitečný způsob znázornění věkové a pohlavní struktury obyvatelstva graficky. Pyramida vypadá jako dva postranní histogramy naproti sobě.¹⁴ Podle tvaru věkové pyramidy ji dělíme do tří základních typů, progresivní, stacionární a regresivní, které docent Felix Koschin¹⁵ definuje následovně.

Progresivní typ představuje takovou populaci, kdy převažuje počet mladých, populace tedy roste, proto je také nazývána populací rostoucí.

V případě **stacionárního** typu je podíl mladší a starší složky přibližně stejný, tato populace má stabilní počet narozených i zemřelých, tudíž je nazývána také populací stabilní.

Třetí typ, tzv. **regresivní** typ představuje populaci, ve které převahuje starší složka, v takové generaci umírá více osob, než se narodí, proto je nazývána populací ubývající neboli regresivní. V České republice máme právě tento typ populace, tzv. stárnoucí populaci, ostatně stejně jako ve většině evropských populací.

Obyvatelstvo můžeme členit podle charakteristických věkových skupin, a to na tzv. biologické generace a ekonomické generace. **Biologické generace** dělí obyvatelstvo na základě schopnosti reprodukce na předreprodukční (dětskou složku), reprodukční (rodičovskou složku), poreprodukční (prarodičovskou složku).

- a) 0-14 letí – I. biologická generace
- b) 15-49 letí – II. biologická generace
- c) 50 a víceletí – III. biologická generace¹⁶

Ekonomické generace dělí obyvatelstvo z hlediska produktivity. Věkové hranice skupiny produktivních nejsou zcela jednoznačné, pro účely práce jsem tedy

¹² Roubíček, 1997, str. 266

¹³ Roubíček, 1997, str. 16

¹⁴ Hinde, 1998, str. 160

¹⁵ Koschin, 2005, str. 97

¹⁶ Koschin, 2005, str. 96

zvolil hranice produktivního věku 20 a 65 let. Obyvatelstvo tedy můžeme rozdělit na předproduktivní, produktivní a poproduktivní.

- a) 0-19 letí – I. ekonomická generace (předproduktivní)
- b) 20-64 letí – II. ekonomická generace (produktivní)
- c) 65 a víceletí – III. ekonomická generace (poproduktivní)

Za pomoci vymezení ekonomických generací můžeme zkonstruovat jednoduché ukazatele ekonomického zatížení.¹⁷ Takovým ukazatelem je například **index hospodářského zatížení** (ixhz), který vyjadřuje počet osob, které musí svou práci, včetně sebe, živit jeden produktivní. Tento index je samozřejmě zjednodušený, protože počítá se situací, kdy všichni produktivní pracují a naopak žádný z neproduktivních by pracovat nesměl. Počítáme ho jako podíl součtu všech generací a druhé ekonomické (produktivní) generace.

$$ixhz = \frac{I_{eg} + II_{eg} + III_{eg}}{II_{eg}}$$

Také můžeme určit zatížení, které způsobují jednotlivé skupiny, takto získáme index závislosti mladých, tzv. zelené zatížení a index závislosti starých, tzv. šedé zatížení. **Index závislosti mladých** (ixzm) se počítá jako podíl první ekonomické (předproduktivní) a druhé ekonomické (produktivní) generace.

$$ixzm = \frac{I_{eg}}{II_{eg}}$$

Index závislosti starých (ixzs) se počítá stejně s tím rozdílem, že v čitateli je třetí ekonomická (poproduktivní) generace.

$$ixzs = \frac{III_{eg}}{II_{eg}}$$

Index stáří charakterizuje přímo proces stárnutí, nepřímo stupeň progresivity obyvatelstva, můžeme ho definovat jako podíl třetí a první generace, tudíž poměr počtu starých osob a dětí v obyvatelstvu. Tyto generace jsou však vymezeny podle okolnosti, buď biologicky, nebo ekonomicky.¹⁸ Podle metodiky Českého statistického úřadu¹⁹ se index stáří počítá jako podíl počtu 65letých a starších na počtu 0-14letých obyvatel.

Z pohledu pohlaví můžeme zkonstruovat tzv. index maskulinity a index feminity. **Index maskulinity** říká, kolik mužů připadá v populaci na jednu ženu, hodnotu tohoto indexu většinou uvádíme v promile, tudíž je možné jej interpretovat

¹⁷ Koschin, 2005, str. 104

¹⁸ Roubíček, 1997, str. 142

¹⁹ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=5827 .

jako počet mužů připadajících na 1000 žen. Opačným způsobem získáme **index feminity**, který se počítá jako podíl počtu žen na počtu mužů.

Střední délka života neboli naděje na dožití²⁰ říká, jak dlouho ještě průměrně zůstane naživu x-letá osoba. Důležitým ukazatelem je tzv. střední délka života novorozence, která udává, jak dlouho, při dané úmrtnosti, budou právě narozené osoby průměrně naživu.

1.3 *Nezaměstnanost*

Nezaměstnanost bychom mohli popsat jako negativní ekonomický jev na trhu práce, který se projevuje v existenci nezaměstnaných osob. Zároveň v současnosti nezaměstnanost představuje jeden z nejsledovanějších a nejdiskutovanějších jevů tržních hospodářství.

Za **nezaměstnané** považujeme všechny osoby splňující následující podmínky:²¹

- nemají placené zaměstnání, ani příjem ze sebezaměstnání
- jsou dočasně uvolněny z práce s očekáváním nového znovu zaměstnání;
- hledají aktivně práci s ochotou do práce nastoupit.

V případě, že osoby nesplňují jednu z uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní.

Dělení nezaměstnanosti

Dle profesora Mareše²² se nezaměstnanost obvykle rozděluje na frikční, strukturální, cyklickou a sezónní nezaměstnanost.

Frikční nezaměstnanost se na trhu vyskytuje v důsledku mobility pracovních sil, většinou je to krátké období nezaměstnanosti, kdy si pracovník po opuštění svého bývalého zaměstnání hledá nové uplatnění. Také může jít o osoby, které vstupují poprvé nebo znovu do pracovních sil (příkladem může být návrat do pracovního procesu po dlouhodobém zranění, nebo ženy po mateřské dovolené, aj.). Jelikož nezaměstnaní po určité době nalézají práci, tak není vnímána frikční nezaměstnanost jako závažný problém.

Ke **strukturální nezaměstnanosti** vede nejčastěji rozpad podniků a institucí, v jejichž důsledku může mizet řada povolání s nimi spojených. Nově vzniklí

²⁰ Roubíček, 1997, str. 73

²¹ Buchtová, 2002, str. 65

²² Mareš, 1994, str. 19-20

nezaměstnaní často bývají osoby s dlouhou pracovní kariérou v oboru a mnoha zkušenostmi, o které, z důvodu odvětvové i územní změny struktury ekonomiky, již na trhu práce není zájem. Zároveň charakter těchto propuštěných nemusí odpovídat požadavkům a kvalifikaci nových pracovních míst. Tento druh nezaměstnanosti trvá z pravidla déle, zejména z nutnosti rekvalifikace a přizpůsobení se nezaměstnaných. V případě strukturální nezaměstnanosti může také nastat situace, kdy určité odvětví expanduje, a jiné upadají, tudíž vzniká nezaměstnanost i při nabídce volných pracovních sil, což je způsobeno nesouladem mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly. Část strukturální nezaměstnanosti tvoří tzv. technologická nezaměstnanost, kdy osoby ztrácejí zaměstnání v důsledku technologického a technického vývoje.

Cyklická nezaměstnanost je spjata s cyklický poklesem výkonu ekonomiky. V situaci, když se ekonomika nachází v recesi, je vyšší nezaměstnanost, než když výkonnost ekonomiky roste. Také bývá někdy označována jako nezaměstnanost z nedostatečné poptávky, jelikož je spojena s poklesem agregátní (celkové) poptávky v ekonomice.

O **sezónní nezaměstnanosti** mluvíme ve chvíli, kdy je spojena například s přírodním cyklem. Takovým příkladem může být například tzv. zimní sezónní nezaměstnanost ve stavebnictví, zároveň sezónní nezaměstnanosti mohou být postiženy i služby (obzvlášť turistický ruch), zemědělství a jiné.

Míry nezaměstnanosti

K vyjádření nezaměstnanosti se především používá míry nezaměstnanosti, kterou můžeme interpretovat jako podíl nezaměstnaných v celku ekonomicky aktivní populace²³. Míra nezaměstnanosti může nabývat podoby celkové či obecné (podíl nezaměstnaných v celku ekonomicky aktivní populace) nebo specifické (podíl nezaměstnaných určité sociální kategorie v celku ekonomicky aktivních osob této kategorie). V případě mezinárodního srovnání měř nezaměstnanosti nastává problém v rozdílném vymezení ekonomicky aktivních a nezaměstnaných osob.

Obecná míra nezaměstnanosti

Podle metodiky Eurostatu vypracované na základě doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO) **obecná míra nezaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle. Číselník se jmenovatelem jsou sestavovány podle mezinárodních definic a doporučení aplikovaných ve výběrového šetření pracovních sil (dále jen VŠPS).

²³ Mareš, 1994, str. 139

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti

Český statistický úřad²⁴ vyjadřuje míru dlouhodobé nezaměstnanosti jako podíl počtu osob nezaměstnaných jeden rok a déle v celku pracovní síly. Tento typ nezaměstnanosti se týká hlavně určitého okruhu lidí, kteří jsou specifickým způsobem znevýhodněni na trhu práce, mezi ně patří například osoby se zdravotním postižením, osoby s nízkou kvalifikací, starší osoby a podobně. V tomto případě je návrat do zaměstnání podstatně náročnější a způsobuje to vážný ekonomický problém.

Míra registrované nezaměstnanosti

Od roku 2004 do roku 2012 včetně byla používána, jako hlavní ukazatel pro vyjádření nezaměstnanosti, tzv. **míra registrované nezaměstnanosti**²⁵, kterou můžeme popsat jako podíl počtu nezaměstnaných osob registrovaných na úřadu práce na disponibilní pracovní síle.

Pro výpočet je číselník tvořen počtem tzv. dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání, a to včetně občanů ČR i občanů EU. Jmenovatel je konstruován jako součet počtu zaměstnaných z VŠPS, počtu zaměstnaných občanů EU, počtu pracujících cizinců ze třetích zemí s platným povolením k zaměstnání či živnostenským oprávněním a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání.

Podíl nezaměstnaných osob

Od ledna 2013, na základě dohody s Českým statistickým úřadem Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) přešlo na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti²⁶, tzv. **podíl nezaměstnaných osob**, který nahrazuje předešlou míru registrované nezaměstnanosti. **Podíl nezaměstnaných osob** vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.

Ekonomicky aktivní

Jako **ekonomicky aktivní obyvatelstvo**²⁷, které tvoří pracovní sílu, považujeme zaměstnané (osoby, které mají placené zaměstnání nebo sebezaměstnání, zároveň zde patří osoby, které mají vazbu na zaměstnání, ale jsou nepřítomné, například z důvodu nemoci, mateřské dovolené aj.) a nezaměstnané (viz výše).

²⁴ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps.

²⁵ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=5805.

²⁶ MPSV, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky.

²⁷ Buchtová, 2002, str. 65

Ekonomicky neaktivní

Tento ukazatel je odhadem získaným z VŠPS. Jako **ekonomicky neaktivní obyvatelstvo** jsou podle ČSÚ²⁸ osoby patnáctileté a starší, které ve sledovaném období nebyly klasifikované jako zaměstnané nebo nezaměstnané, tudíž nepatřili do kategorie „pracovních sil“, příkladem mohou být osoby v důchodu nebo dobrovolně nezaměstnaní. Tento ukazatel je tvořen podle metodiky Eurostatu vypracované na základě doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO).

Míra ekonomické aktivity

Ukazatel **míry ekonomické aktivity** vyjadřuje podíl počtu ekonomicky aktivních osob (zaměstnaných a nezaměstnaných) na počtu všech osob starších patnácti let.²⁹

²⁸ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps .

²⁹ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupný z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=1568&kodjaz=203&maketa_id=192802&app=vdb .

1.4 Problematika nezaměstnanosti

Je třeba zmínit, že dokud se nezaměstnanost nestává masovou a dlouhodobou není považována za vážný ekonomický, ani sociální problém. Profesor Mareš tvrdí³⁰, že samotná existence nezaměstnanosti je přirozená a můžeme jí chápat jako známku svobodné společnosti, založené na tržních mechanismech a demokracii. V takovém případě nezaměstnanost vyplývá z pohybu ekonomiky a pracovníků a jejich vzájemného přizpůsobování se, zároveň na svobodném rozhodování osob, zda chtějí být zaměstnávány, nebo využijí jiného alternativního zdroje příjmů, jako například dávek sociálního státu, podpory ze strany rodiny, příjmů z činnosti v neformální ekonomice, aj.

V případě frikční nezaměstnanosti, která je dána počtem osob zůstávajících bez zaměstnání krátce pouze do doby nalezení práce nové, to není pro společnost natolik obtížné, jako v podmínkách nezaměstnanosti masové. V takové situaci se doba trvání jednotlivých případů nezaměstnanosti prodlužuje a pro společnost i stát to vytváří řadu problémů, ať už finančního (náklady na státní sociální podporu), organizačního (nutnost úřadů týkajících se služeb zaměstnanosti) a politického rázu (ohrožení sociálního smíru).

Za podmínek tržní ekonomiky je nezaměstnanost spjata s existencí trhu práce, jehož nerovnováha ovlivňuje masovou nezaměstnanost. Taková situace nastává například snížením poptávky po práci, jejíž příčinou může být technologický pokrok vedoucí ke snižování stavu zaměstnanců. Zároveň může nastat zvýšením nabídky na trhu práce v důsledku dospívání silných populačních generací, vyšší účasti žen na trhu práce, nebo zpřístupněním trhu práce i pro zahraniční pracovníky. Další situací ovlivňující masovou nezaměstnanost je nepoměr mezi strukturou nabídky a poptávky, kdy za existence rozsáhlé nezaměstnanosti stále existuje nemalý počet pracovních míst, což může být způsobené charakterem nezaměstnaných, který neodpovídá požadavkům a kvalifikaci volných pracovních míst.

Nezaměstnanost však není jen ekonomický problém, ale také psychologický, sociální a kulturní.³¹ Ztráta zaměstnání vytlačuje rostoucí počet osob ze společenského života, snižuje jejich životní úroveň a vede k jejich závislosti na sociální podpoře státu. Příjmy ze zaměstnání se nemusí týkat pouze zaměstnaného, ale také členů jeho rodiny,

³⁰ Mareš, 1994, str. 10-12

³¹ dtto

kteří jsou na ně závislí, v takovém případě ztráta zaměstnání většinou uvrhne jak nezaměstnaného, tak i členy jeho rodiny do stavu chudoby.

Jak jsem již zmínil, velkým problémem je dlouhodobá nezaměstnanost, pro kterou obecně platí, že čím déle jsou lidé nezaměstnaní, tím náročnější je, si zaměstnání opět najít. Postihuje zejména nekvalifikovanou pracovní sílu³², osoby s nízkým vzděláním, imigranty, příslušníky etnických minorit, zdravotně postižené, mladistvé, nepružnou a dlouhodobě zaměstnanou pracovní sílu, apod.

Z pohledu příčin, nezaměstnanost prohlubují zejména následující trendy:

- přechod z ekonomiky založené na výrobním sektoru (sekundární) k ekonomice sektoru služeb (terciární) vedoucí k nutné rekvalifikaci pracovních sil;
- zavádění nové technologie, snižující potřebu zaměstnanců, v důsledku, kterého ztrácejí pracovníci zaměstnání³³;
- ekonomická recese doprovázená poklesem tržní poptávky a snižováním pracovních míst z důvodu vysoké nákladnosti pro zaměstnavatele;
- překážky bránící v poklesu mezd, například ze strany odborů, kdy je státem uzákoněna minimální mzda³⁴. V takovém případě přestože by byl nezaměstnaný ochotný pracovat za nižší než minimální, tak práci nenajde;
- nedostatečná motivace k hledání si práce a přizpůsobování se požadavkům pracovního trhu spojena se systémem sociální podpory státu.³⁵

Na základě zmíněných příčin nezaměstnanosti existuje několik základních trendů řešení z pohledu státní politiky zaměstnanosti:

- poskytování podpory v rozvíjení dovedností (například v podobě rekvalifikačních kurzů) jako nástroj překonání nepoměru ve kvalifikační struktuře poptávky a nabídky pracovní síly³⁶;
- mapování a zhodnocení situace na trhu s cílem rozmístění nezaměstnaných;

³² Mareš, 1994, str. 41-43

³³ dtto

³⁴ Holman, 2005, str. 304

³⁵ Holman, 2005, str. 306

³⁶ Mareš, 1994, str. 103

- tvorba a zapojení do programů, které souvisí s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů na trhu práce;
- poskytování podpory v nezaměstnanosti;
- opatření, které vedou k vyššímu zaměstnávání osob se zdravotním postižením a dalších skupin osob se ztíženým postavením na trhu práce.³⁷

Jean-Philippe Cotis se ve svém článku „Population ageing: Facing the challenge“³⁸ věnuje problematice zaměstnanosti v souvislosti se stárnoucím obyvatelstvem, kde tvrdí, že současný vývoj stárnutí obyvatelstva, který se projevuje ve všech zemích OECD, způsobí růst nákladovosti důchodového systému a veřejných rozpočtů. Postupným snižováním osob produktivní generace povede k tomu, že relativně méně lidí bude platit daně a sociální příspěvky v době, kdy bude stále více osob pobírajících důchody a příspěvky na zdravotní péči.

Aby se státy vyhnuly vzrůstajícímu daňovému břemenu nebo ožebračování důchodců, je třeba hledat způsoby, kterými by stát motivoval více lidí ke vstupu na trh práce, nebo naopak k zachování si současné práce.

V zemích OECD jsou nejvíce ekonomicky aktivními muži ve věku 25 až 54 let, z kterých téměř 90 % je zastoupeno na trhu práce, naopak problém přichází ve všech ostatních složkách - mladších a starších a zejména v případě žen této věkové kategorie. A přesně vůči těmto skupinám obyvatelstva hrají politické reformy velkou roli. Tuto situaci popisuje Jean-Phillipe Cotis³⁹ na příkladu žen, u kterých může velkou roli hrát způsob zdanění. Když jsou příjmy manželského páru daněny společně a to za pomoci progresivního zdanění, tak může být mezní daňová sazba velmi vysoká, tento fakt může odradit ženy ve vstupu na trh práce. Proto se většina zemí uchyluje k samostatnému zdanění.

Vyšší participace žen může být také dosaženo pomoci dotování péče o děti, a to buď přímo, nebo pomoci daňového systému, například ve většina severských zemí došla v tomhle ohledu relativně daleko a mají vysoký podíl ženské pracovní síly.

Naopak v situaci starších mužů Jean-Philippe Cotis tvrdí, že se jejich účast na celkové pracovní síle v posledních desetiletích podstatně snížila. Tato situace se může zdát být paradoxní, zejména protože se efektivní odchod do důchodu snížil v době, kdy

³⁷ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 2 Státní politika zaměstnanosti

³⁸ Cotis, 2003

³⁹ dtto

lidé žijí déle. Jean-Philippe Cotis ve svém článku dále upozorňuje, že důchodový systém starobních důchodů skoro podporuje lidi, kteří do důchodu odcházejí předčasně, jelikož v případě, že by dotyčná osoba chtěla odejít do důchodu například o rok později, tak se to jen zřídka projeví ve výši pozdějšího důchodu, a to navzdory tomu, že celý rok přispívala svými mimořádnými příspěvky. Tato skutečnost vede k nižší motivaci pracovat ve věku nad 65 let.

Na základě uvedených důvodů Jean-Philippe Cotis v článku navrhuje několik politických opatření, mezi které patří:

- odstranění předčasného odchodu do důchodu,
- takové starobní důchody, které plně odrážejí čas strávený v práci,
- zvýšení hranice důchodového věku,
- zvýšení dotací pro péči o děti.

Přestože jsou jednotlivé opatření radikální, tak můžou vést ke stabilizování podílu pracující populace, a tím k snížení negativních dopadů stárnoucího obyvatelstva na celkové obyvatelstvo.

1.5 Shrnutí

S výraznějšími změnami ve struktuře obyvatelstva, a tedy zejména s celoevropsky rozšířeným trendem stárnutí obyvatelstva, je třeba hledat oblasti, na které mají tyto změny zásadní vliv. Jednou z takových oblastí je právě trh práce, a s ním spojená nezaměstnanost, jež má podstatný význam konkrétně v Moravskoslezském kraji. Ačkoli v oblasti demografie a trhu práce neexistuje mnoho analýz zabývajících se konkrétním dopadem na nezaměstnanost, tak přesto zde existuje propojení a souvislost, a to nejen z pohledu věkové struktury obyvatel, ale také z pohledu pohybu obyvatelstva (přirozeného i mechanického), z pohledu struktury obyvatel podle vzdělání a ekonomické aktivity. Mezi těmito aspekty existuje určitá provázanost, z tohoto důvodu jsem si vybral jednotlivé pojmy a ukazatele, které charakterizují v teoretické části práce a dále je využívám k samotné analýze.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Metodologie

Praktická část této bakalářské práce se blíže soustřeďuje na demografickou strukturu obyvatelstva Moravskoslezského kraje a analýzu trhu práce z pohledu nezaměstnanosti a jejich vývoj v letech 2004 – 2013. Struktura praktické části je rozdělena do dvou základních částí, první se zabývá obecnou charakteristikou Moravskoslezského kraje a druhá část je samotná analýza vývoje Moravskoslezského kraje v letech 2004 – 2013.

Obecná charakteristika Moravskoslezského kraje je tvořena na základě dostupných dat a dokumentů Českého statistického úřadu a informací dostupných na oficiální internetových stránkách Moravskoslezského kraje. Charakteristika se zaměřuje na základní informace o kraji týkajících se přírodních podmínek, obyvatelstva, sídel, administrativního členění, průmyslové a odvětvové struktury, dopravy, školství a turistického ruchu kraje.

Druhá část poskytuje analýzu demografické struktury a nezaměstnanosti ve sledovaném období a je členěna do několika krátkých kapitol zabývajících se strukturou obyvatelstva a jejím vývojem, věkovou strukturou obyvatel, pohybem obyvatelstva, strukturou obyvatel dle odvětví a vzdělání, mírou ekonomické aktivity a nezaměstnaností. Jednotlivé ukazatele použité v analýze jsou blíže popsány v teoretické části práce. Pro účely analýzy byla použita data zejména z Českého statistického úřadu, Regionální informačního portálu a Ministerstva práce a sociálních věcí.

Výstupem praktické části je zejména shromáždění a následné zpracování dat, výpočtů a vytvoření grafů. V rámci analýzy jsou jednotlivé ukazatele porovnány jak na mezikrajské úrovni a s republikovým průměrem, tak i z pohledu sledovaného období ve formě časových řad.

Při tvorbě analýzy nezaměstnanosti z hlediska sledovaného období, vzniká problém ve změně metodiky registrované míry nezaměstnanosti, která byla platná od roku 2004 do roku 2012, od roku 2013 již není zveřejňována a vypočítávána MPSV, ale je nahrazena ukazatelem podílu nezaměstnaných osob. Naopak údaje podílu nezaměstnaných osob jsou podle MPSV dopočitatelné pouze do roku 2005, ukazatel před rokem 2005 nelze dopočítat, protože pro výpočet chybí informace o obyvatelstvu ve věku 15-64 let. Tento fakt znemožňuje tvorbu časové řady na základě jednotného

ukazatele míry nezaměstnanosti. Proto v tomto případě je použita kombinace obou ukazatelů (míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob), jejichž trend je lépe patrný při použití klouzavých průměrů, viz kapitola nezaměstnanost.

2.2 Charakteristika Moravskoslezského kraje

Moravskoslezský kraj (dále MSK) leží na severovýchodě České republiky a rozkládá se na ploše 5 427 km², což představuje 6,9 % z celkové rozlohy České republiky (dále ČR)⁴⁰ a řadí se tak na 6. místo mezi všemi kraji. Počet obyvatel kraje je 1 216 676 (k 31. 12. 2014)⁴¹, což tvoří přes 11,5 % celkové populace ČR.

Na severu a východu kraj sousedí s Polskem, konkrétně s vojvodstvími Slezským a Opolským, na jihovýchodní části sousedí se Slovenskem, konkrétně s Žilinským krajem. V rámci ČR hraničí s Olomouckým a Zlínským krajem. Z fyzicko-geografického hlediska je MSK velice rozmanitý region, který leží mezi dvěma horskými oblastmi, západní část vyplňuje Hrubý Jeseník s nejvyšším vrcholem kraje a celé Moravy horou Praděd (1 491 m n. m.) a z jihovýchodu je sevřen pohořím Beskyd s nejvyšším vrcholem Lysou horou (1 323 m n. m.). Beskydy tvoří podstatnou část zásob pitné vody a průmyslové vody pro Ostravsko.

Nejvýznamnějším vodním tokem MSK je řeka Odra pramenící v jihovýchodní části Nízkého Jeseníku a protékající Moravskou bránou k Ostravské pánvi, ve které přijímá své nejvýznamnější přítoky, řeku Ostravici, Opavu a Olši. Podstatné zásobárny vody tvoří nádrže Šance, Morávka, Kružberk, Olešná aj.

Z hlediska administrativního členění MSK tvoří také region soudržnosti (NUTS II) Moravskoslezsko. Území kraje se sídlem v Ostravě je vymezeno šesti okresy, a to okresy Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město⁴². Součástí kraje je 22 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 300 obcí, z toho 42 měst.

Vzhledem k počtu obyvatel, a to 1 216 676 obyvatel je MSK třetím nejlidnatějším krajem ČR. Se svými 300 obcemi je řazen k regionům s nejmenším počtem sídel, na to také navazuje hustota zalidnění kraje, která se pohybuje kolem 225 obyvatel na km². Obyvatelstvo je však rozmístěno velmi nerovnoměrně, zejména v oblasti horských pásem, Jeseníků a Beskyd, je velmi nízká hustota zalidnění, naopak v oblasti Ostravské pánve je osídlení nadprůměrné. Nejvíce jsou zalidněny okresy Ostrava-město, s 985 obyvateli na km², a Karviná, se 726 obyvateli na km². Naopak nejméně je zalidněn okres Bruntál, na hustotou obyvatel kolem 62 obyvatel na km².

⁴⁰ Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2013. [online]. Krajská správa ČSÚ v Ostravě, 2014, 55 s. Dostupný na: <https://www.czso.cz/csu/xt/zakladni-tendence-demografickeho-socialniho-a-ekonomickeho-vyvoje-moravskoslezskeho-kraje>.

⁴¹ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/xt/obyvatelstvo-xt>.

⁴² Wokoun, 2008, str. 399

Co můžeme považovat v rámci ČR za netypické je fakt, že ve městech MSK žije přes 75 % obyvatel.⁴³ Největší metropolí je krajské město Ostrava s počtem obyvatel kolem 300 tisíc, dalšími velkými městy jsou například Frýdek-Místek, Havířov, Karviná a Opava.

MSK tvoří jednu z nejvýznamnějších průmyslových oblastí ČR. Průmyslové centrum tvoří Ostravsko-karvinská uhelná pánev s kvalitními ložisky koksovatelného černého uhlí, hutnictvím a strojírenstvím. Do kraje je soustředěna téměř celá produkce černého uhlí ČR. Největšími podniky v oboru jsou ArcelorMittal, Vítkovice Steel a Třinecké železárny. Vedle hutnictví a strojírenství se v kraji také prosazuje výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, chemický a farmaceutický průmysl a výroba dopravních prostředků (Hyundai Motor Manufacturing Czech v Nošovicích).

Odvětvová struktura MSK přináší problémy spojené s vyšším podílem nezaměstnaných, který by byl v roce 2013 druhý nejvyšší v ČR. Podle ČSÚ⁴⁴ na tom nejhůře byly okresy Bruntál a Karviná, naopak nejnižší podíl nezaměstnaných měl okres Frýdek-Místek. Závažným problémem je zejména podíl dlouhodobě nezaměstnaných vzhledem k počtu nezaměstnaných, který je v současnosti v MSK nad úrovní průměru ČR.

Z hlediska dopravy je v současnosti jedním z nejvýznamnějších spojů dálnice D1 mezi Bohumínem a Lipníkem nad Bečvou, která má po dokončení spojit Prahu, Brno a Ostravu. Co se týče železniční dopravy, tak tu obstarávají dva významné železniční koridory, první spojuje Břeclav s Bohumínem a druhý spojuje Cheb a Mosty u Jablunkova. Leteckou dopravu zabezpečuje vnitrostátní a mezinárodní Letiště Leoše Janáčka.

Školní vzdělávání v kraji zabezpečuje kolem sto čtyřiceti středních škol a pět vysokých škol, mezi které patří Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, Slezská univerzita v Opavě, Vysoká škola podnikání Ostrava, a.s. a Vysoká škola sociálně-správní.

MSK nabízí atraktivní vyžití v oblasti cestovního ruchu. Zejména horské oblasti Beskyd a Jeseníků lákají turisty v letním i zimním období. Na území regionu se také nachází městské památkové rezervace (Příbor, Nový Jičín a Štramberk), nemalé množství zámků (Hradec nad Moravicí, Raduň, Fulnek, aj.) a hradů (Hukvaldy,

⁴³ Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2013. [online]. Krajská správa ČSÚ v Ostravě, 2014, 55 s. Dostupný na: <https://www.czso.cz/csu/xt/zakladni-tendence-demografickeho-socialniho-a-ekonomického-vyvoje-moravskoslezskeho-kraje>.

⁴⁴ Charakteristika Moravskoslezského kraje. Český statistický úřad. [online]. 2015. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xt/charakteristika_moravskoslezskeho-kraje.

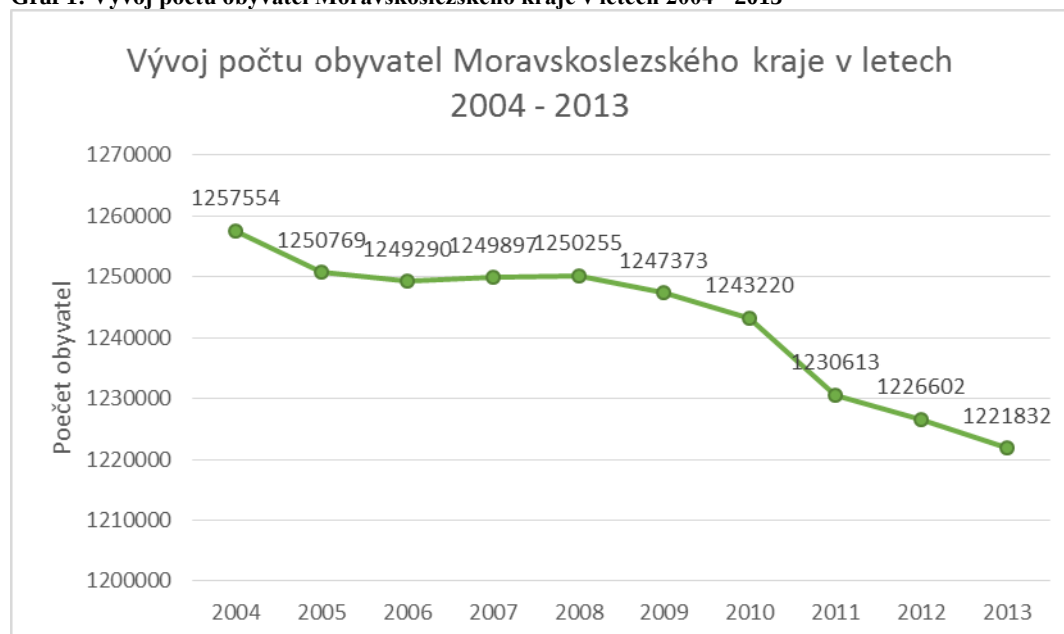
Sovinec, Starý Jičín, aj.). Zvláštností MSK je tzv. průmyslová turistika (Hornické muzeum, areál Dolních Vítkovic, aj.).

2.3 Analýza vývoje Moravskoslezského kraje v letech 2004 – 2013

2.3.1 Struktura obyvatelstva a její vývoj

Jedním z nejzákladnějších demografických ukazatelů je stav obyvatelstva, pro Moravskoslezský kraj je typický trend poklesu počtu obyvatel, oproti roku 2004 počet obyvatel regionu klesl k 31. 12. 2013 o 35 722 obyvatel. Tento pokles je zapříčiněn zejména vysokým záporným migračním saldem a záporným saldem mezi narozenými a zemřelými. Z grafu 1 můžeme vidět trend meziročních poklesů stavů kraje. Tento trend byl narušen pouze v letech 2007 a 2008, kdy stav počtu obyvatel v meziročním srovnání mírně stoupl o 358 obyvatel. V posledních letech se však meziroční pokles obyvatelstva spíše zvětšuje.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Moravskoslezského kraje v letech 2004 - 2013

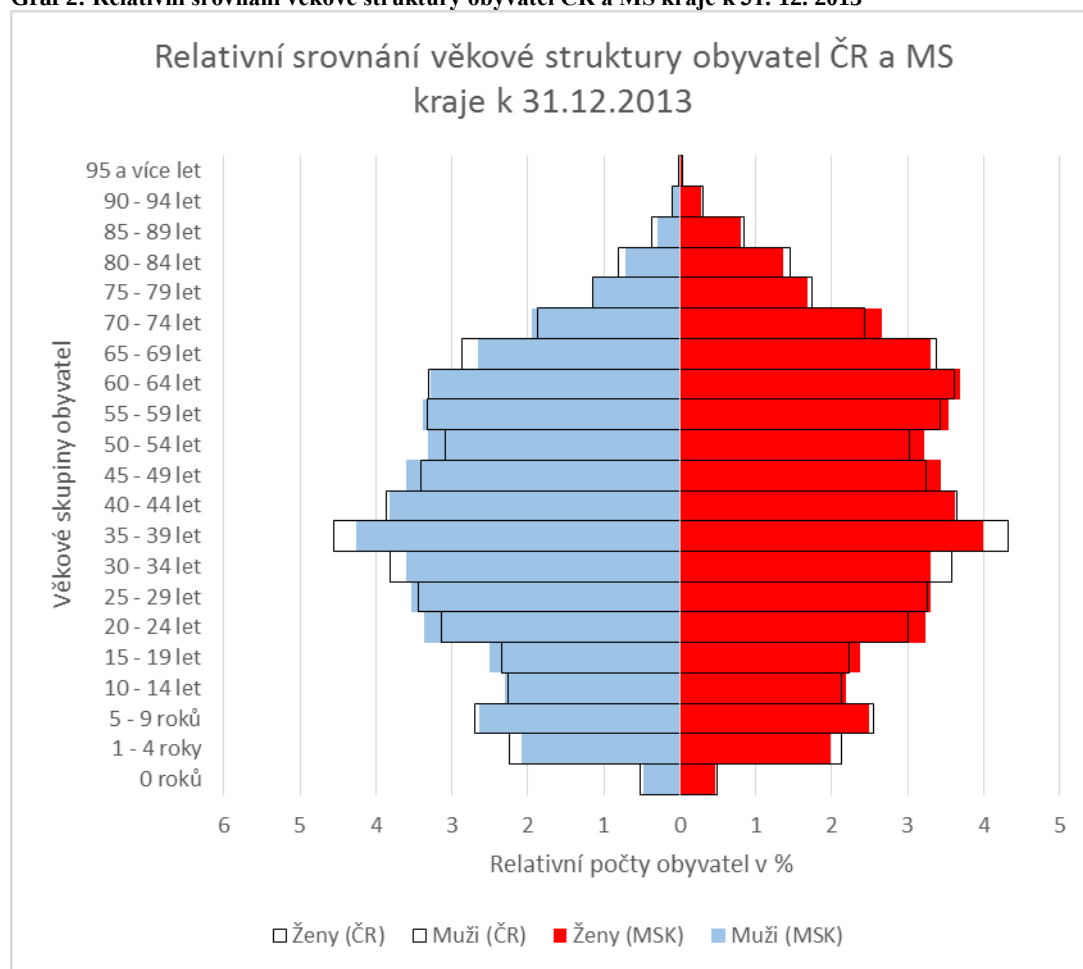
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-22]. Dostupný na:

<https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>.

Co se týče průměrného věku v MSK pro rok 2013, tak pro obě pohlaví vychází na 41,5 let, tento věk je stejný jako průměrný věk obyvatel celé ČR. Naopak zajímavější hodnotou je medián věku rozdělující obyvatelstvo seřazené podle věku na dvě stejně velké části, pro MSK vychází na 41,3 let a pro celou ČR na 40,9 let. Průměrný věk mužů MSK je 39,9 let a medián 39,7 let, pro ženy platí průměrný věk 43 let, který je totožný s mediánem.

V rámci srovnání struktury obyvatel MSK s ČR byla vyhotovena věková pyramida vyjádřena v relativních hodnotách, které uvádí, kolik podílu na celkové populaci zaujímají jednotlivé věkové skupiny. Z grafu 2 vidíme, že struktura obyvatel MSK je téměř identická jako struktura pro celou ČR. Oproti průměru ČR, má MSK méně obyvatel ve věkové skupině 35 – 39 let, ale i přesto je tato generace jak pro MSK, tak pro ČR nejpočetnější. Z hlediska typů má věková pyramida regresivní tvar, což značí, že umírá více osob, než se narodí dětí.

Graf 2: Relativní srovnání věkové struktury obyvatel ČR a MS kraje k 31. 12. 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-22]. Dostupný na:

<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

Pro účely porovnání struktury obyvatelstva v letech 2004 a 2013 byl zhotoven graf 3, kde barevná část značí rok 2013 a černobílá rok 2004. V grafu vidíme znatelný proces stárnutí obyvatelstva. Od roku 2004 se obyvatelstvo starší 85 let více než zdvojnásobilo. K 31. 12. 2004 žilo v MSK 6 922 obyvatel ve věku starších 85 let, k 31. 12. 2013 jich bylo již 14 773 obyvatel.

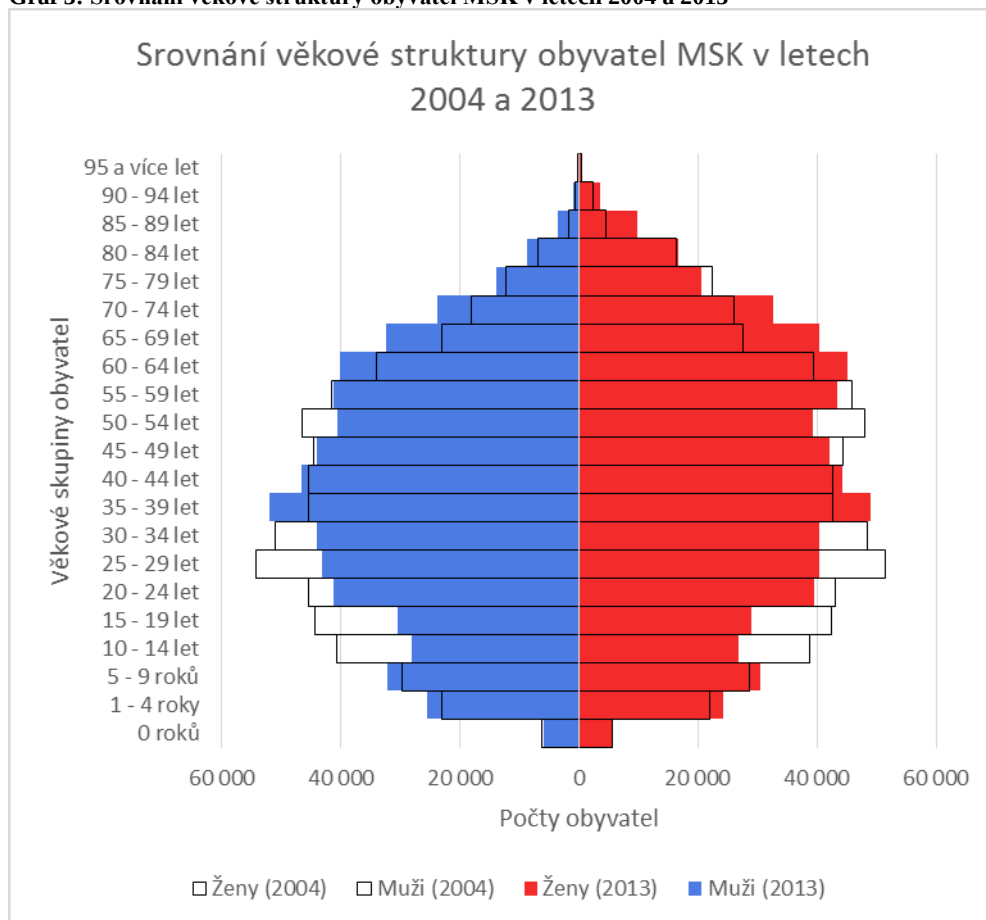
Na první pohled je z věkové pyramidy patrný značný úbytek obyvatel ve věku 10 – 19 let. Vysokého nárůstu osob se dostalo věkové skupině ve věku 35 – 39 let a od hranice věku 60 let a výš, můžeme říci, že k nárůstu došlo prakticky ve všech věkových kategoriích.

Vzhledem k tvaru věkové pyramidy je evidentní, že s přibývajícím věkem narůstá převaha ženské složky populace. Zajímavý je pohled na věkovou kategorii 45 - 49 let, kdy k 31. 12. 2013 v této kategorii žilo na území MSK 44 069 mužů a 42 079 žen, a na kategorii ve věku 60 – 64 let, kdy ve stejném čase v regionu žilo 40 052 mužů a 45 129 žen.

S tímto příkladem souvisí i index maskulinity a feminity, jejichž hodnotu uvádíme v promile. Index maskulinity pro MSK (k 31. 12. 2013) vyšel 959,4 ‰, což je možné interpretovat, jako 959,4 připadajících mužů na 1000 žen, pro srovnání má index maskulinity ČR hodnotu 964,9 ‰. V případě indexu feminity dostáváme pro MSK hodnotu 1042,3 ‰, a pro celou ČR 1036, ‰, tudíž je v MSK více žen na jednoho muže než v průměru pro celou ČR.⁴⁵

⁴⁵ Vlastní výpočty z dat na ČSÚ

Graf 3: Srovnání věkové struktury obyvatel MSK v letech 2004 a 2013

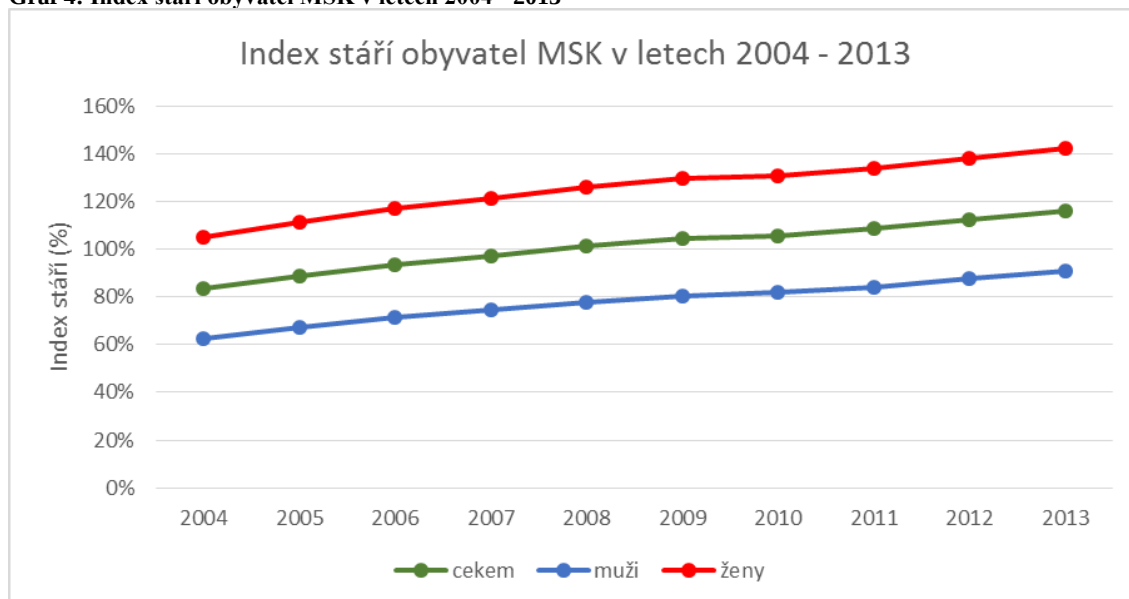
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-28]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

Jak jsme si naznačili ve věkové struktuře obyvatelstva, v MSK se projevuje stárnutí populace, které zachycuje index stáří (ixs), který měl k 31. 12. 2013 pro MSK hodnotu 116 %, z čehož vyplývá, že je v populaci 116 obyvatel ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 – 14 let. Tato hodnota je stejná i pro celou ČR, každopádně neplatí to tak pro obě pohlaví, v případě mužů MSK je hodnota indexu rovná 91% (91 osob poproduktivního věku na 100 dětí), tato hodnota je o něco nižší než pro celou ČR (ixs = 93 %). Pro ženy MSK je naopak hodnota indexu velmi vysoká, a to 142 %, v komparaci s ČR je o něco vyšší (ixs = 140 %).⁴⁶

Vzhledem k meziročnímu srovnání indexu stáří v grafu 4, se nám dostává zajímavých výsledků. V roce 2004 připadalo na 100 dětí 83,5 prarodičů. Do roku 2013 se tento index vyšplhal na zmíněných 116 prarodičů. V případě srovnání indexu u pohlaví jsou indexy sice rozdílné, ale trend meziročního růstu indexu zůstává stejný.

⁴⁶ Vlastní výpočty z dat na ČSÚ

Graf 4: Index stáří obyvatel MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-22]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>.

2.3.2 Věková struktura obyvatel

Z hlediska věku si rozdělíme obyvatelstvo podle reprodukce (biologické generace) a produktivity (ekonomické generace).

2.3.2.1 Biologické generace

Vzhledem k rozdělení obyvatel na základě biologických generací můžeme sledovat, že MSK měl v roce 2013 nejmenší zastoupení dětské složky (předreprodukční). Dětská složka tvořila 14,63 %, což je po Praze a Zlínském kraji (viz graf 4a) nejnižší hodnota v ČR. Podle Švédského demografa Axela Gustafa Sundbärga⁴⁷ by měla rodičovská složka (reprodukční) tvořit zhruba 50 % populace⁴⁸, v podmínkách pro MSK je to 47,97 %⁴⁹ populace, pro ČR 47,84 %. Poslední složkou je prarodičovská generace, která v MSK tvořila 37,40 % obyvatel, což je vyšší podíl než podíl prarodičovské generace v ČR (37,16 %).

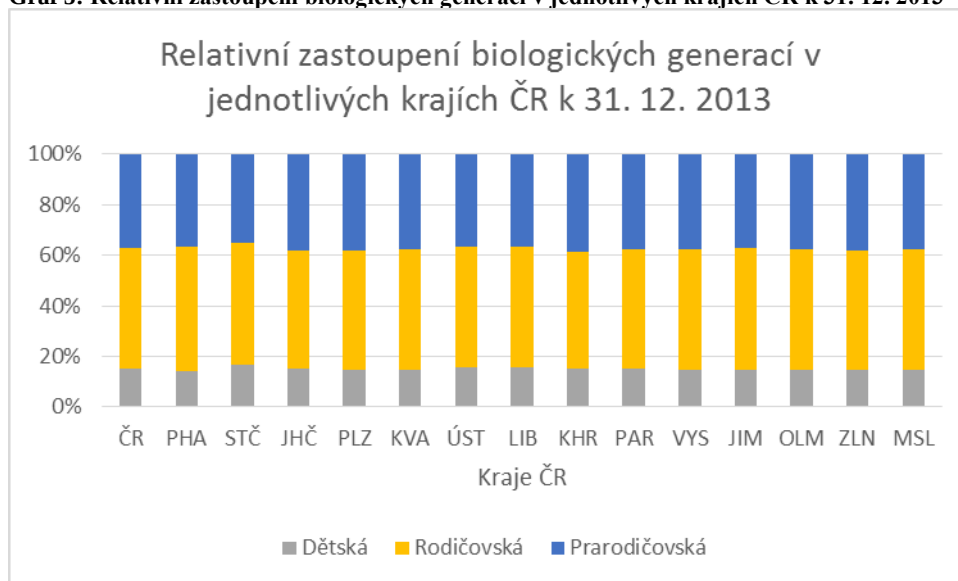
Následující graf popisuje relativní zastoupení biologických generací v jednotlivých krajích ČR.

⁴⁷ Koschin, 2005, str. 96

⁴⁸ dtto

⁴⁹ Vlastní výpočty z dat na ČSÚ

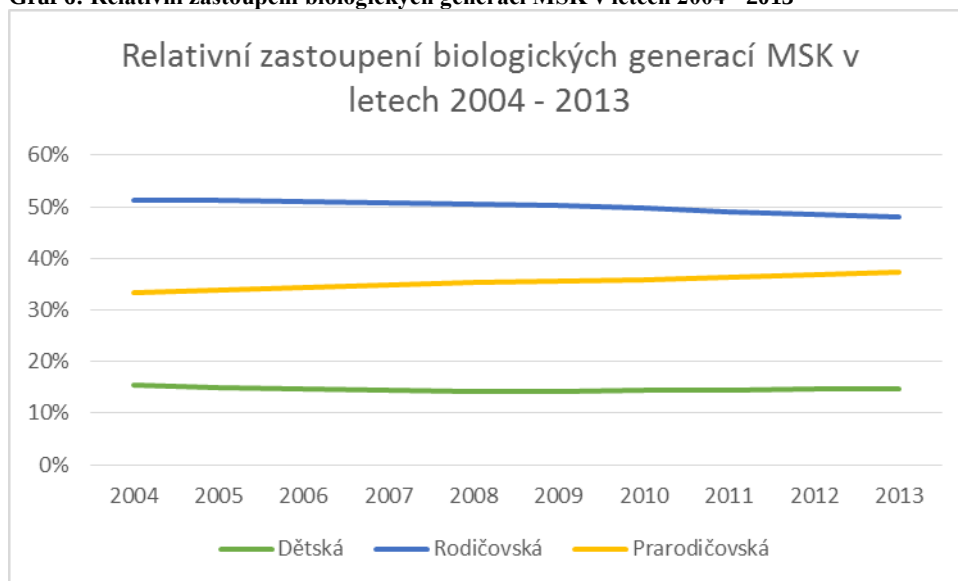
Graf 5: Relativní zastoupení biologických generací v jednotlivých krajích ČR k 31. 12. 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-23]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf> .

V letech 2004 – 2013 můžeme sledovat v případě relativního zastoupení biologických generací úbytek rodičovské složky obyvatelstva z 51,31 % (k 31. 12. 2004) na 47,97 % (k 31. 12. 2013), který je kompenzován růstem prarodičovské složky, a to z 33,22 % na 37,40%. Dětská generace, což můžeme vidět v grafu 6, má spíše stagnující trend bez větších výchylek, v podílu na celkovém obyvatelstvu MSK.

Graf 6: Relativní zastoupení biologických generací MSK v letech 2004 - 2013

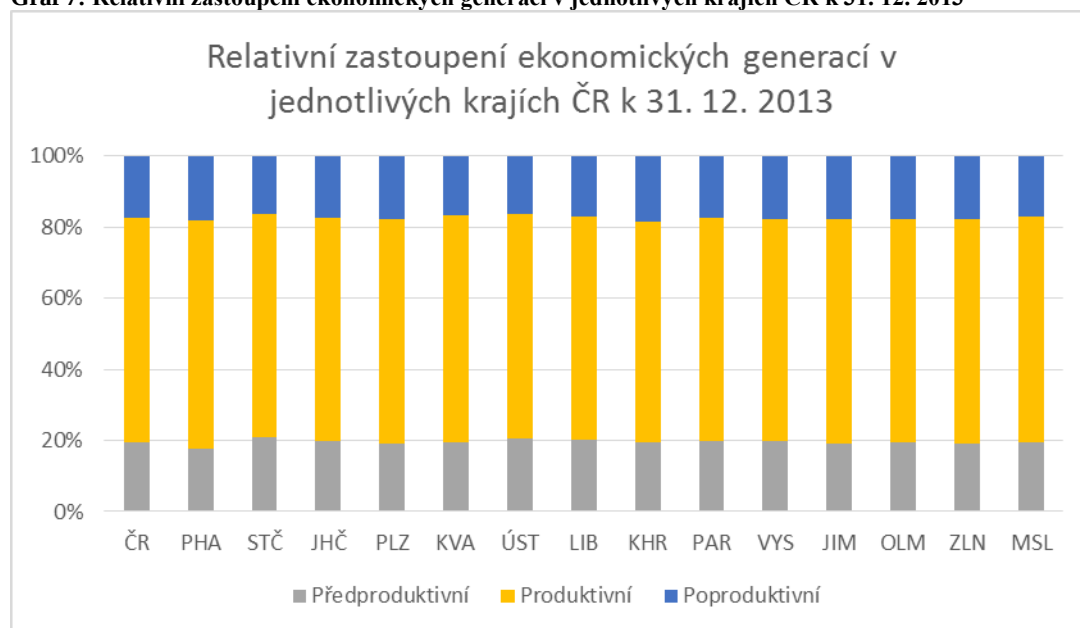

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-23]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf> .

2.3.2.2 Ekonomické generace

V případě rozdělení obyvatel dle ekonomických generací suverénně nejpočetnější složku tvořila produktivní generace (II. ekonomická generace), jejíž podíl na celkové generaci byl k roku 2013 63,52%. Druhou nejpočetnější složku tvořila předproduktivní (I. ekonomická) generace (19,50 %), jejíž podíl byl o necelé tři desetiny vyšší než v případě zastoupení generace poproduktivní (III. ekonomické) s 16,98 %. V následujícím grafu 7 je možné vidět celorepublikové srovnání relativního zastoupení ekonomických generací krajů.

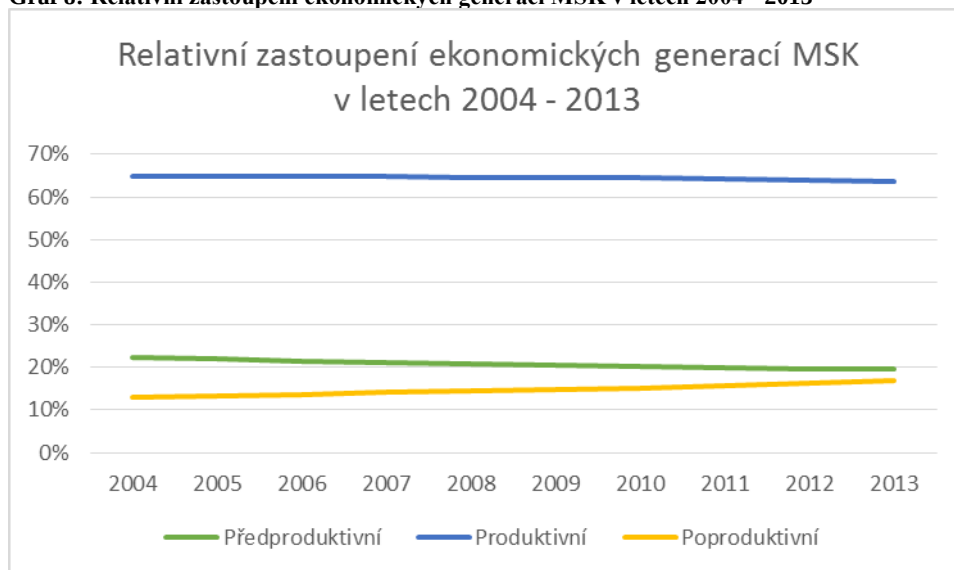
Graf 7: Relativní zastoupení ekonomických generací v jednotlivých krajích ČR k 31. 12. 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-28]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

V rámci porovnání meziročních změn podílu zastoupení ekonomických generací byl vytvořen graf 8, ve kterém je možné sledovat zejména změnu v poměru předproduktivní a poproduktivní generace obyvatelstva. Nejvýraznější změny dosáhla poproduktivní generace, která oproti roku 2004 stoupla k roku 2013 z hodnoty 12,92 % na hodnotu 16,98 %. Tento trend naznačuje již zmíněné stárnutí populace, kdy roste starší složka populace. Produktivní obyvatelstvo má zjevně největší zastoupení ze všech tří ekonomických generací a pohybuje se od roku 2004 do 2013 stále kolem 64 % obyvatelstva MSK.

Graf 8: Relativní zastoupení ekonomických generací MSK v letech 2004 - 2013

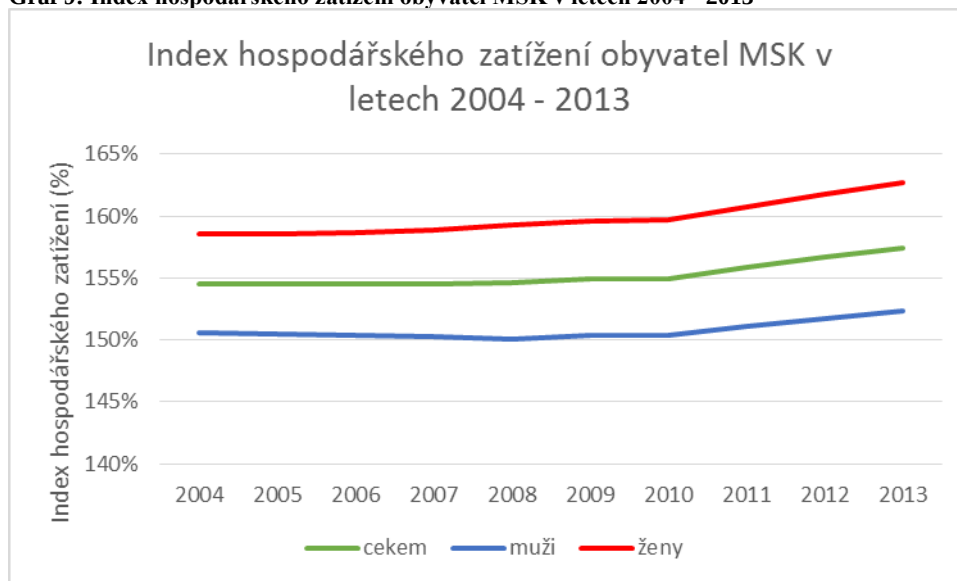
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

2.3.2.2.1 Index hospodářského zatížení

Pomocí rozdělení generací na základě ekonomické aktivity můžeme vyjádřit index hospodářského zatížení (ixhz). Tento index v MSK vychází pro rok 2013 na 157 %, to znamená, že 100 osob v produktivním věku musí uživit 157 obyvatel včetně sebe sama. Vzhledem k celorepublikovému srovnání je tento index v MSK druhý nejnižší (společně s Karlovarským krajem). Nejnižší index hospodářského zatížení měla Praha (156 %). Pro ČR platí hodnota indexu 159 %.

V grafu 9 je zachycen vývoj indexu hospodářského zatížení MSK, k 31. 12. 2004 byla hodnota indexu 154,4 %, z toho vyplývá, že 100 ekonomicky aktivních obyvatel muselo kromě sebe uživit dalších 54,4 dalších obyvatel. V roce 2013 není tato hodnota rapidně vyšší, ale je třeba si všimnout, že zásadního růstu dochází teprve od roku 2010, je to pravděpodobně způsobeno náhlým rychlejším růstem poproduktivní a poklesem produktivní generace. Do té doby byl trend spíše neměnný.

Graf 9: Index hospodářského zatížení obyvatel MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

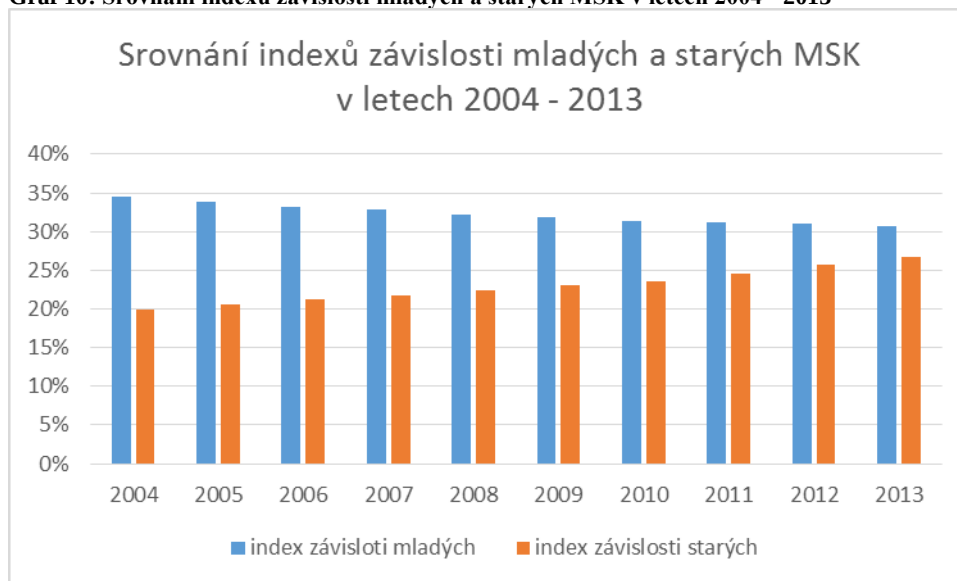
2.3.2.2.2 Indexy závislosti mladých a starých

Celorepublikové srovnání indexů v tomto případě nemá velký význam, jelikož jsou si hodnoty v krajích velmi podobné. Index závislosti mladých (ixzm) pro MSK k 31. prosinci roku 2013 vychází na 30,7 %, z toho vyplývá, že sto obyvatel ekonomicky aktivní generace musí uživit 30,7 obyvatel v předproduktivním věku. Pro ČR je hodnota indexu 31%.

Pro index závislosti starých (ixzs) platí v MSK hodnota 26,7%, což znamená, že v MSK musí 100 obyvatel v produktivním věku uživit 26,7 osob v poproduktivním věku. V případě celé ČR je tento index roven hodnotě 27,5 %.

Co je však zajímavé, je srovnání indexů závislosti mladých a indexů závislosti starých MSK v časové řadě 2004 – 2013, tento vývoj zachycuje graf 10. Na první pohled je patrný trend meziročního poklesu indexu závislosti mladých a trend meziročního růstu indexu závislosti starých. V roce 2004 byl index závislosti mladých 34,6 % a index závislosti starých 20 %, v roce 2013 si byly tyto hodnoty podstatně blíže. K 31. 12. 2013 byla hodnota indexu závislosti mladých 30,7 % a indexu závislosti starých 26,7 %. Vzhledem k současnému tvaru trendu můžeme usuzovat, že do pár let se tyto hodnoty prohodí. Příčinou může být zejména klesající míra porodnosti, stárnoucí obyvatelstvo a prodlužující se střední délka života.

Graf 10: Srovnání indexů závislosti mladých a starých MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

2.3.3 Pohyb obyvatelstva

Nadcházející kapitola se věnuje reprodukci obyvatelstva neboli pohybu obyvatelstva, a to za pomoci analýzy dvou pohybů, přirozeného a mechanického, díky které bude možné lépe pochopit příčiny vývoje počtu populace Moravskoslezského kraje v letech 2004 – 2013.

2.3.3.1 Přirozený pohyb

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, přirozený pohyb neboli přirozená obnova stavu obyvatelstva je uskutečňována za pomoci dvou biosociálních procesů, porodnosti a úmrtnosti, jejichž analýza je uvedena v následujících subkapitolách.

2.3.3.1.1 Porodnost a plodnost

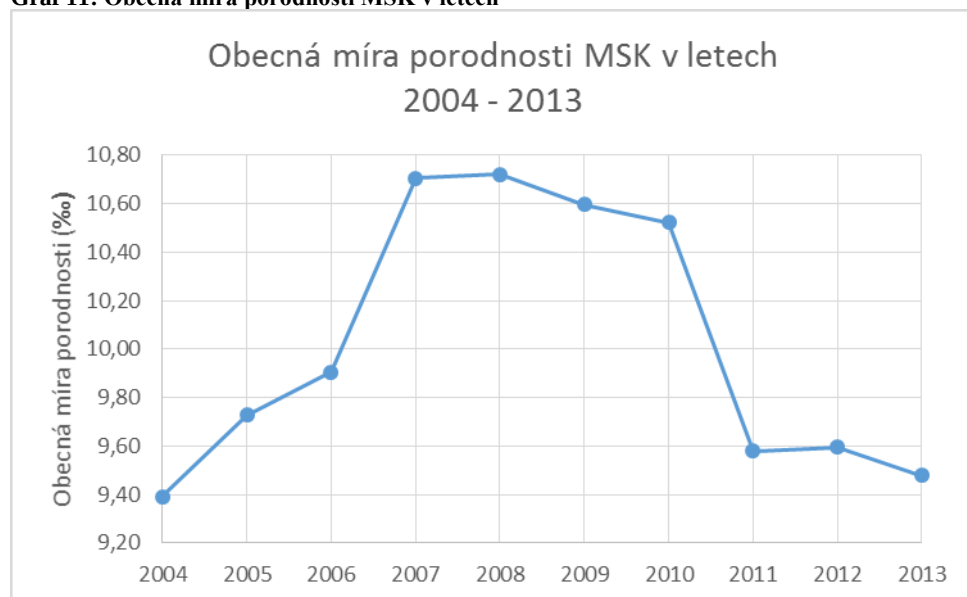
Mezi základní rysy současné populace, a to nejen našeho kraje, ale také z pohledu celé ČR, řadíme nízkou porodnost. Vzhledem k porodnosti a plodnosti se v MSK v roce 2013 narodilo 11 651 dětí, z toho živě narozených 11 603 dětí⁵⁰, v rámci srovnání s předchozím rokem se narodilo o 169 méně dětí. Počty narozených dětí se v MSK od roku 2004 průběžně měnily, do roku 2007 měly rostoucí tendenci, která se v letech 2007 – 2008 stabilizovala a poté opět začala klesat.

⁵⁰ RISY, [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupný z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

Ukazatel počtu narozených však není zcela vhodný pro srovnání jednotlivých území, proto nám poslouží ukazatel obecné míry porodnosti. Pro rok 2013 se na 1000 obyvatel středního stavu v MSK narodilo 9,5 dětí, tento výsledek je nižší než pro celou ČR, ve které se v průměru narodilo na 1000 obyvatel 10,2 dětí.

Z pohledu změny obecné míry porodnosti MSK v letech 2004 – 2013 můžeme nahlédnout do grafu 11, z kterého lze zřetelně vidět růst porodnosti v letech 2004 až 2007, poté sledujeme mírný pokles až do roku 2010. Od roku 2010 - 2011 je znatelný pokles, poté nepatrný růst do roku 2012. V roce 2013 je míra porodnosti jen o pouhou desetinu vyšší, než tomu bylo v roce 2004 (9,4 ‰).

Graf 11: Obecná míra porodnosti MSK v letech

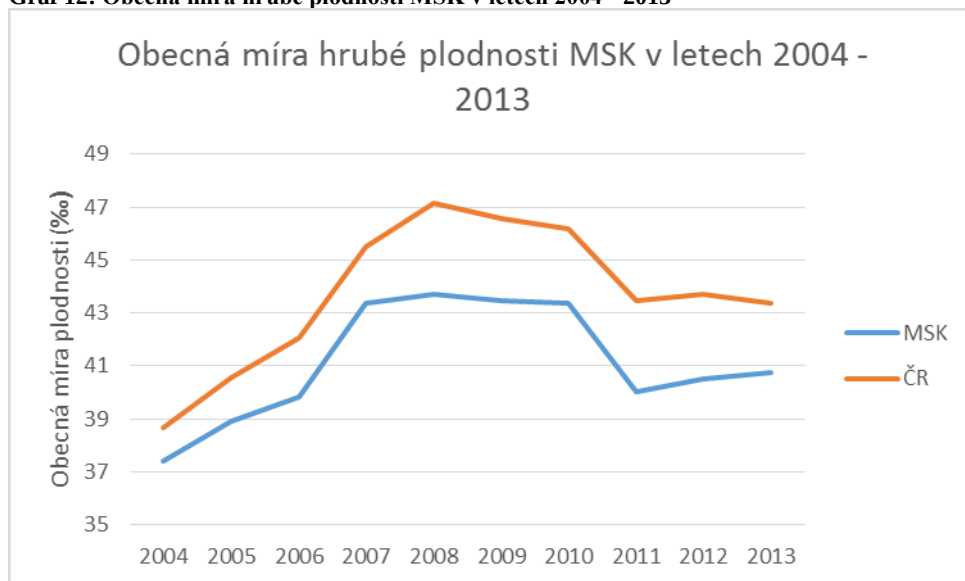

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

Ještě vhodnějším ukazatelem než obecná míra porodnosti je obecná míra plodnosti, která jak bylo řečeno, neporovnává živě narozené ke střednímu stavu obyvatelstva, ale pouze k počtu potenciálních rodiček, tedy tzv. rodivého kontingentu (ženy ve věku 15 – 49 let), tudíž se nám výběr zužuje.

V porovnání s ČR vychází k 1. 7. 2013 v MSK na 1000 žen rodivého kontingentu 40,8 živě narozených dětí. Pro ČR vychází 43,4 živě narozených na 1000 žen ve věku 15-49 let. Graf 12 znázorňuje trend plodnosti v období 2004 – 2013 pro MSK, který částečně kopíruje tvar křivky obecné míry porodnosti, s tím rozdílem, že v letech 2011 až 2013 míra plodnosti rostla, a to ze 40 ‰ na 40,8 ‰.

Graf 12: Obecná míra hrubé plodnosti MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:

<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

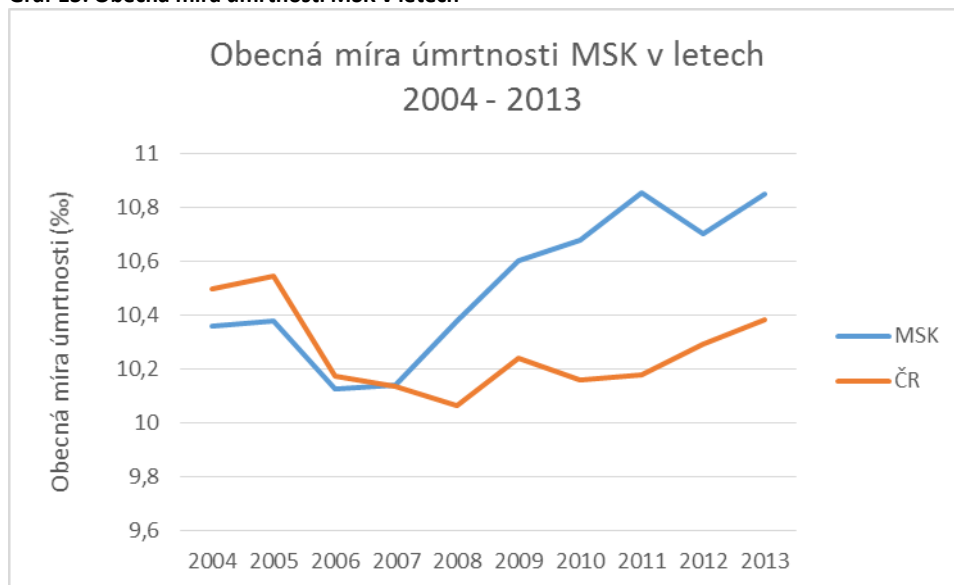
2.3.3.1.2 Úmrtnost

V Moravskoslezském kraji v roce 2013 zemřelo 13 284⁵¹ osob, vzhledem k porodnosti zemřelo o 1 681 obyvatel více, než kolik bylo živě narozených. Od roku 2004 bylo nejméně zemřelých osob MSK v roce 2006 (12 657 osob), naopak nejvíce zemřelých zaznamenáváme v roce 2011, kdy se počet zemřelých vyšplhal na 13 384, to je o 727 obyvatel více než v roce 2006.

Co se týče lepší srovnatelnosti mezi regiony či v časovém období, poslouží nám obecná míra úmrtnosti, vyjadřující počet zemřelých v příslušném roce na 1000 obyvatel středního stavu. Pro ČR platí hodnota míry úmrtnosti (k 1. 7. 2013) 10,4 ‰. V komparaci s MSK, není v hodnotách markantní rozdíl, míra úmrtnosti MSK pro rok 2013 je 10,9 ‰, tudíž na 1000 osob středního stavu připadalo v roce 2013 10,9 zemřelých obyvatel. Pro účely porovnání míry úmrtnosti v jednotlivých letech byl vytvořen graf 13. Graf znázorňuje pokles úmrtnosti v letech 2006 – 2007 a postupný nárůst do roku 2011.

⁵¹ RISY, [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupný z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

Graf 13: Obecná míra úmrtnosti MSK v letech

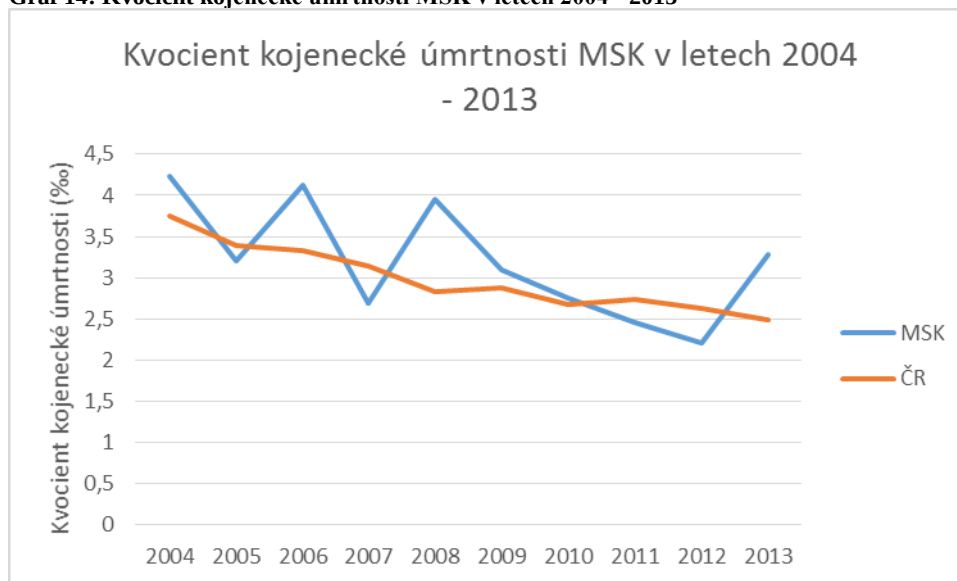

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:

<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

Zajímavým ukazatelem je kvocient kojenecké úmrtnosti, jehož hodnota se používá v meziregionálním srovnání a je považován za jakýsi indikátor vyspělosti země, jelikož se zvyšující se úrovní zdravotní péče a hygienickými podmínkami klesá tento kvocient. V rámci ČR hodnota tohoto kvocientu v roce 2013 byla 2,5 ‰. Z toho plyne, že na tisíc živě narozených dětí v roce 2013 připadá 2,5 zemřelých dětí do jednoho roku života. V MSK byl kvocient kojenecké úmrtnosti v roce 2013 3,3 ‰. Při pohledu na graf 14 můžeme vidět, že hodnota kvocientu mírně kolísá a od roku 2008 nabrala klesajícího trendu. Tento trend však přerušil skok meziročního vzrůstu kojenecké úmrtnosti v roce 2013 z 2,2 ‰ na 3,3‰.

Graf 14: Kvocient kojenecké úmrtnosti MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

Jedním z ukazatelů, který značně ovlivňuje stárnutí obyvatelstva ČR i MSK je naděje dožití při narození, tzv. střední délka života. V roce 2013 činila v MSK pro muže 73,8 let a pro ženy 80 let. V podmínkách ČR byla střední délka života u mužů i žen vyšší (u mužů 75,2 let; u žen 81,1 let). Srovnáme-li vývoj tohoto ukazatele, zjistíme, že se každoročně naděje dožití zvyšuje, to můžeme připisovat několika faktorům, a to zejména lepší zdravotní péči, technickému rozvoji, zdravějším kulturním návykům, apod. V roce 2004 byla naděje dožití mužů MSK 70,9 let a žen 78,2 let. V roce 2013 je to zmíněných 73,8 let u mužů a 80 let u žen. Důležité je si všimnout podstatného rozdílu v naději dožití z hlediska pohlaví, kdy je v podmínkách ČR a MSK velikost rozdílu cca 6 až 7 let.

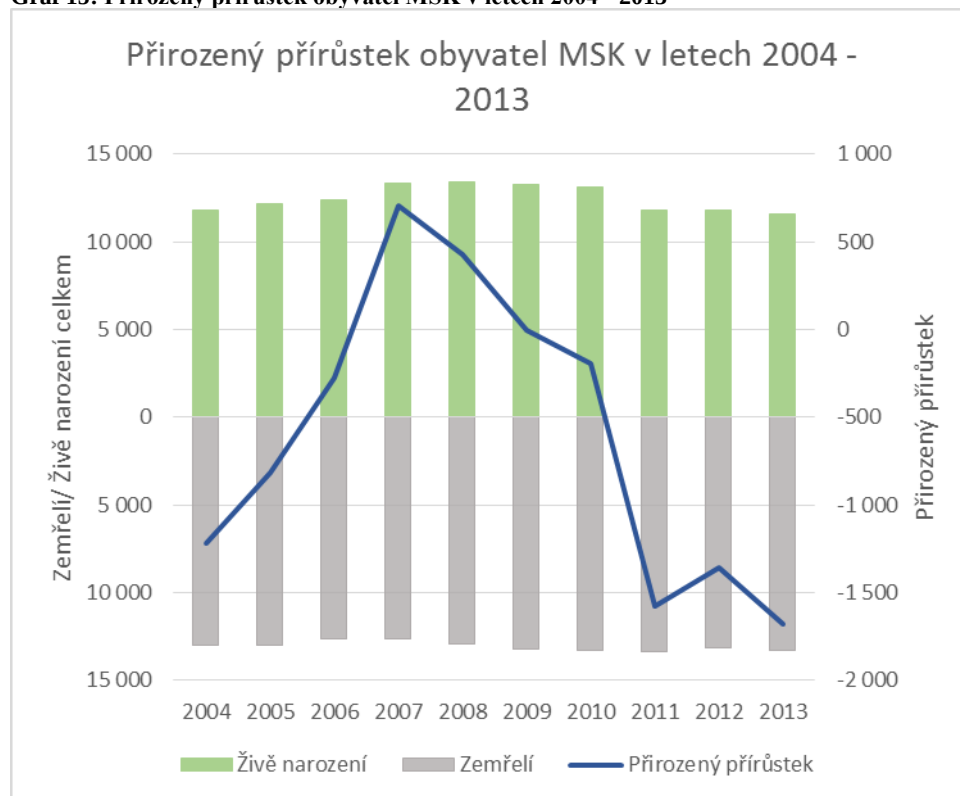
2.3.3.1.3 Přírůstek obyvatel

Pro účely znázornění přirozeného pohybu neboli přirozené reprodukce, nám poslouží ukazatel přírůstku obyvatelstva, který porovnává počty živě narozených a zemřelých v regionu.

Z uvedeného grafu 15 je patrné, že v MSK do roku 2007 byl přirozený přírůstek rostoucí. V roce 2007 byl počet živě narozených 13 373 dětí a zemřelých celkem 12 668 obyvatel. Přestože v roce 2008 byl počet živě narozených nejvyšší ve sledovaném období, tak přirozený přírůstek oproti roku minulému klesl. Tato změna byla způsobena meziročním nárůstem celkového počtu zemřelých v roce 2008. Od roku 2007 tedy

sledujeme klesající trend přírůstku, tj. záporný přírůstek obyvatel, kdy je větší počet zemřelých než narozených. Ačkoli v roce 2012 byl záporný přírůstek obyvatelstva nižší než v roce předchozím, stále můžeme pozorovat postupně snižující se hodnotu živě narozených v meziročním srovnání.

Graf 15: Přirozený přírůstek obyvatel MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/detail?Kapitola=3>.

2.3.3.2 Mechanický pohyb

Celkový pohyb v populaci je ovlivňován vedle přirozeného pohybu prostorovým neboli mechanickým pohybem, který tvoří migrace, ten sestává ze dvou procesů, a to z přistěhování (imigrace) a vystěhování (emigrace).

V rámci krajů ČR se nejvíce obyvatel, v roce 2013, vystěhovalo z MSK do Hlavního města Prahy (1 483 ob.), Jihomoravského kraje (970 ob.) a Olomouckého kraje (930 ob.)⁵². Podstatné je, že sídla všech těchto tří krajů, z hlediska počtů obyvatel, patří mezi největší v ČR. Naopak do MSK se ve stejném období přistěhovalo nejvíce osob z Olomouckého kraje (729 ob.) a z kraje Zlínského (467 ob.).

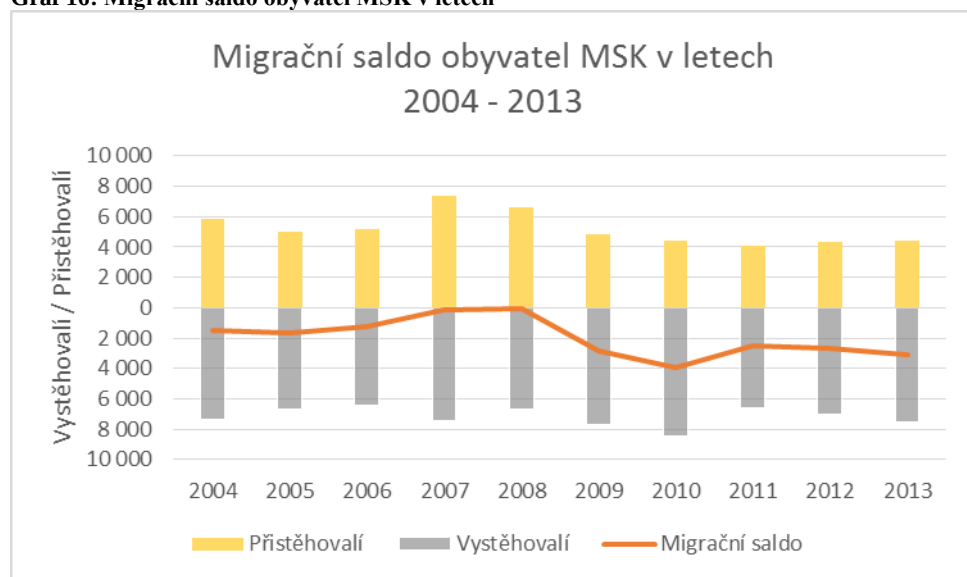
⁵² Vlastní výpočty z dat ČSÚ

Od roku 2004 měl MSK, vzhledem k vnitřní krajské migraci, kladné migrační saldo pouze s jedním krajem, a to s krajem Karlovarským. Bylo to konkrétně v letech 2004, 2005, 2008, 2009 a 2010. V ostatních letech bylo saldo záporné se všemi kraji ČR. Z toho vyplývá, že z hlediska vnitřního stěhování mezi kraji ČR převažuje záporný přírůstek stěhování.

V grafu 16 je zachycené migrační saldo (M), včetně zahraničního stěhování, ve srovnání s počtem přistěhovalých a vystěhovalých MSK v letech 2004 – 2013. Po celou dobu sledovaného období je saldo záporné, pouze v letech 2007 (M = -98) a 2008 (M = -70) se blížilo k rovnovážné (nulové) hodnotě, na čemž mohla mít částečnou roli výstavba automobilového závodu Hyundai v Nošovicích, který vytvářel nové pracovní místa pro obyvatele kraje, a to už v roce 2007, při zahájení stavby závodu.

Od roku 2008 je počet přistěhovalých relativně stabilizovaný, pouze počty vystěhovalých kolísají a způsobují mírný pokles meziročního migračního přírůstku. Ukazatel migračního obratu v letech 2004 – 2013 tenduje kolem hodnot 11-14 tisíc obyvatel.

Graf 16: Migrační saldo obyvatel MSK v letech

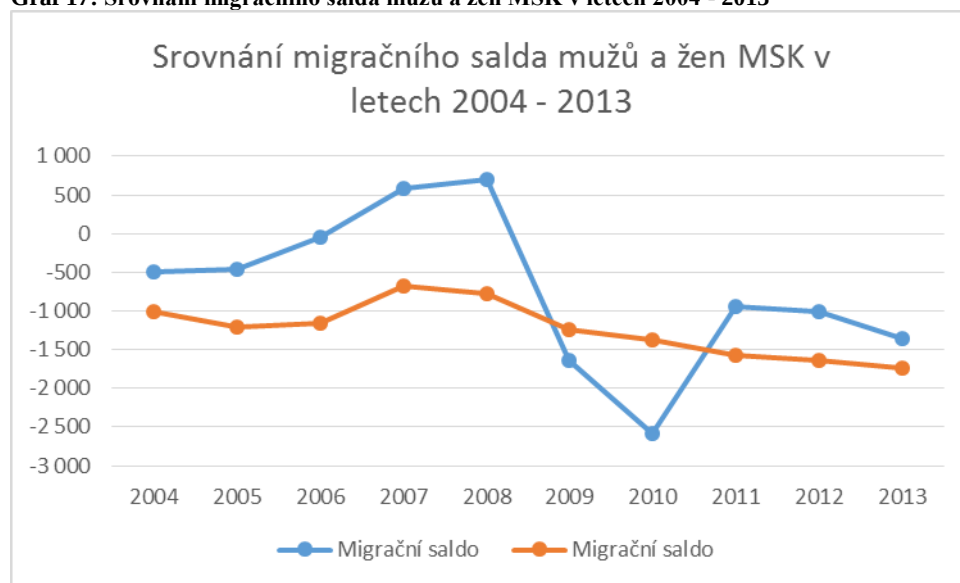
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:

<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/>

Zajímavým srovnáním je srovnání migrace mužů a žen, které zachycuje graf 17. Na první pohled je možné vidět, že trendy si nejsou podobné, v případě žen je křivka migračního salda (v období 2004 – 2013) mírně klesající, prakticky bez žádných výrazných výkyvů. Pouze v roce 2007 přírůstek žen zaznamenává ztelnější růst. Po

celou dobu je však hodnota migračního salda záporná, tj. převládá počet vystěhovaných nad počtem přistěhovaných žen. V situaci mužů je tomu naopak, v letech 2004 – 2008 migrační saldo roste, dokonce v letech 2007 a 2008 je migrační saldo kladné a převládá počet přistěhovaných nad počtem vystěhovaných. Poté však nastává silný propad a v roce 2010 se migrační saldo mužů ocitá na svém minimu, z MSK se vystěhovalo v tomto roce o 2 586 mužů více, než se přistěhovalo. Do roku 2013 se hodnoty salda drží v záporných číslech.

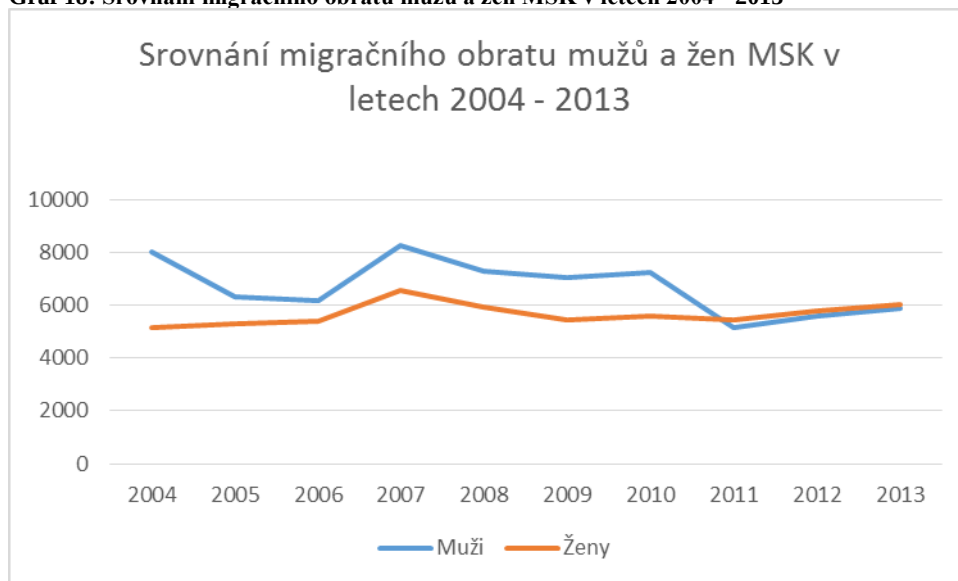
Graf 17: Srovnání migračního salda mužů a žen MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/>

V případě srovnání migračního obratu mužů a žen MSK do roku 2011 převládají z pohledu počtu migrantů muži. Jak je možné vidět v grafu 18, v roce 2011 ukazatel migračního obratu mužů klesl, a to pod hodnotu migračního obratu žen, která se do konce sledovaného období drží nad úrovní mužů. Na základě tvaru křivky migračního obratu žen, je patrné, že celkový počet migrantů vzhledem k sledovanému období, je spíše vyrovnaný.

Graf 18: Srovnání migračního obratu mužů a žen MSK v letech 2004 - 2013

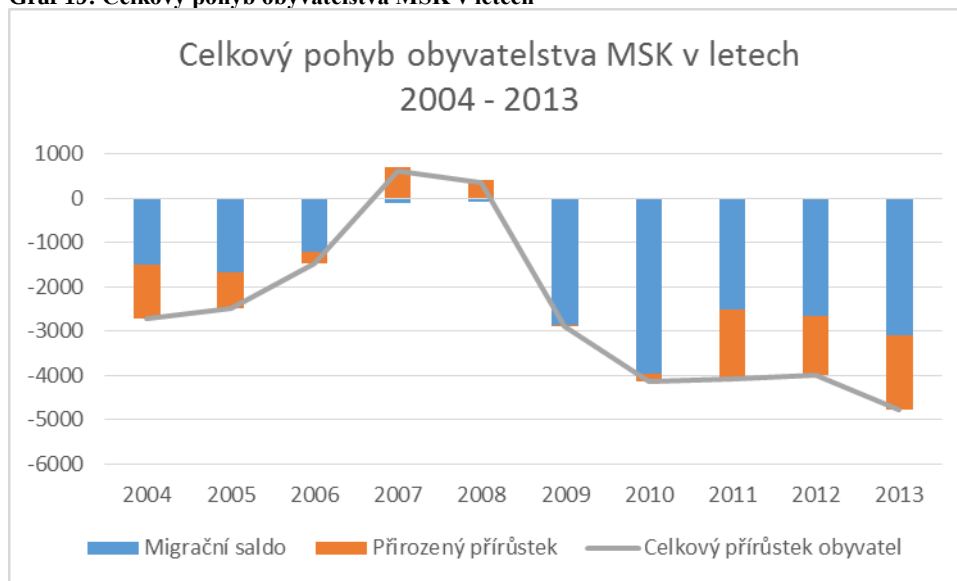
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/>

2.3.3.3 Celkový pohyb obyvatelstva

Na základě předchozích analýz ohledně přirozeného a mechanického pohybu obyvatel, můžeme znázornit celkový pohyb obyvatelstva MSK v časové řadě desíti let od roku 2004 do roku 2013. Jak zachycuje graf 19, s výjimkou let 2007 a 2008 hrálo větší roli migrační saldo obyvatel. Od roku 2004 se záporný celkový přírůstek snižoval až do roku 2007, kdy dosáhl dokonce kladných hodnot, tomu z velké části napomohl přirozený přírůstek, který byl ve sledovaných letech nejvyšší. Od roku 2008 docházelo k výraznému úbytku obyvatel, a to zejména v důsledku nárůstu mechanického úbytku obyvatel. Přestože se v roce 2010 mechanický úbytek obyvatel snížil, stále docházelo k poklesu počtu obyvatel MSK, a to z důvodu zvýšení přirozeného úbytku. K 31. 12. 2013 MSK dokonce zaznamenává nejnižší počet obyvatel od roku 1990, kdy k 31. 12. žilo v kraji dle dat ČSÚ⁵³ 1 299 539 obyvatel. V roce 2013 už je to pouhých 1 221 832 obyvatel.

⁵³ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-29-04]. Dostupný z: <http://vdb.czso.cz>.

Graf 19: Celkový pohyb obyvatelstva MSK v letech

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat RISY [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/statisticka-data/>.

2.3.4 Struktura obyvatel podle odvětví v NH

Z hlediska zastoupení odvětví, v národním hospodářství MSK, hraje největší roli (dle dat ČSÚ⁵⁴) zpracovatelský průmysl. V roce 2013 bylo relativní zastoupení obyvatel MSK ve zmiňovaném odvětví 26,8 %, v komparaci s ČR (26,2%) je tato hodnota mírně nadprůměrná, ale z pohledu mezikrajského srovnání není zdaleka nejvyšší. Nejvyšší zastoupení měl v roce 2013 Liberecký kraj, ve kterém 37,8 % obyvatel, zaměstnaných v NH, pracovalo ve zpracovatelském průmyslu. V posledních deseti letech MSK měl nejvyšší zastoupení zpracovatelského průmyslu v roce 2011, kdy v něm pracovalo 30,5 % obyvatel zaměstnaných v NH, naopak nejnižší podíl zastoupení měl v roce 2009 (26,6 %).

Pozitivních hodnot se v MSK dostává v případě odvětví velkoobchodu a maloobchodu a opravy a údržby motorových vozidel. V situaci mezikrajského srovnání ČR má MSK nejvyšší podíl zaměstnaných obyvatel v tomto odvětví, a to 13,4 % obyvatel v roce 2013. Stejně relativní zastoupení už má pouze Středočeský kraj. V rámci ČR je v tomto odvětví zastoupeno 12,3 % zaměstnaných v NH. Toto odvětví zaznamenává každoroční růst, v roce 2004 v MSK v něm pracovalo 11,6 % zaměstnaných, zatímco v roce 2013, jich už bylo zmíněných 13,4 %.

⁵⁴ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-29-04]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-nezamestnanost>.

Přestože v rámci MSK je třetím nejzastoupenějším odvětvím stavebnictví, ve kterém pracuje 7,7 % zaměstnaných v NH MSK, tak ve srovnání s ČR (8,6 %) je tato hodnota podprůměrná.

V celorepublikovém srovnání je však nejdůležitějším odvětvím těžba a dobývání. Ačkoliv zastoupení Moravskoslezských pracovníků v tomto odvětví každoročně klesá, tak z hlediska počtů zaměstnaných MSK pokrývá 46,6 % těžby a dobývání ČR. Že je toto odvětví v MSK na ústupu, značí i pokles počtu zaměstnaných v tomto odvětví. V roce 2004 v těžbě s dobývání pracovalo 27,8 tisíc zaměstnaných, v roce 2013 už je tomu pouhých 18,4 tisíc obyvatel. Nejnižší počet zaměstnaných byl zaznamenán v roce 2010, kdy v tomto odvětví pracovalo 17,5 tisíc obyvatel MSK, což je o více než deset tisíc méně než v roce 2004.

Z pohledu pohlavní diverzifikace zastoupení jednotlivých odvětví, je nejméně rovnoměrně zastoupeno v MSK odvětví stavebnictví, ve kterém v roce 2013 pracovalo 12,4 % ze zaměstnaných mužů v NH a 1,6 % ze zaměstnaných žen. Podobné nerovnoměrnosti docházelo v roce 2013 v MSK také v odvětví vzdělávání a v odvětví zdravotní a sociální péče, kde zastoupení žen bylo v obou případech nad 12 % a zastoupení mužů bylo lehce přes 2 %.

2.3.5 Struktura obyvatelstva podle vzdělání

Následující kapitola se věnuje struktuře obyvatel z pohledu nejvyššího dosaženého vzdělání, které rozlišujeme do čtyř skupin (základní vzdělání a bez vzdělání, střední bez maturity, střední s maturitou, vysokoškolské). Nejpočetnější složku obyvatelstva v MSK z pohledu vzdělání tvořili v roce 2013 obyvatelé se středním vzděláním bez maturity, a to v počtu 381,3 tisíc, v porovnání s ostatními skupinami, tyto osoby tvořili 36,5 % obyvatel MSK.

Nejméně zastoupenou složkou byly obyvatelé s vysokoškolským vzděláním, kterých v roce 2013 bylo 152,1 tisíc, tedy tvořili 14,6 % obyvatel MSK. Je třeba si však všimnout, že obyvatelé s vysokoškolským vzděláním současně tvoří nejrychleji rostoucí složku obyvatel z hlediska vzdělání. Ještě v roce 2004, obyvatelé s vysokoškolským vzděláním tvořili pouze 7,9 % populace MSK, v počtu 84,3 tisíc osob. V roce 2013 je jich téměř dvakrát víc.

Porovnání vzdělanosti obyvatelstva MSK s hodnotami ČR a ostatních krajů v roce 2013 zachycuje graf 20. Vzhledem k průměru ČR (14,9 %) má MSK (17,4 %)

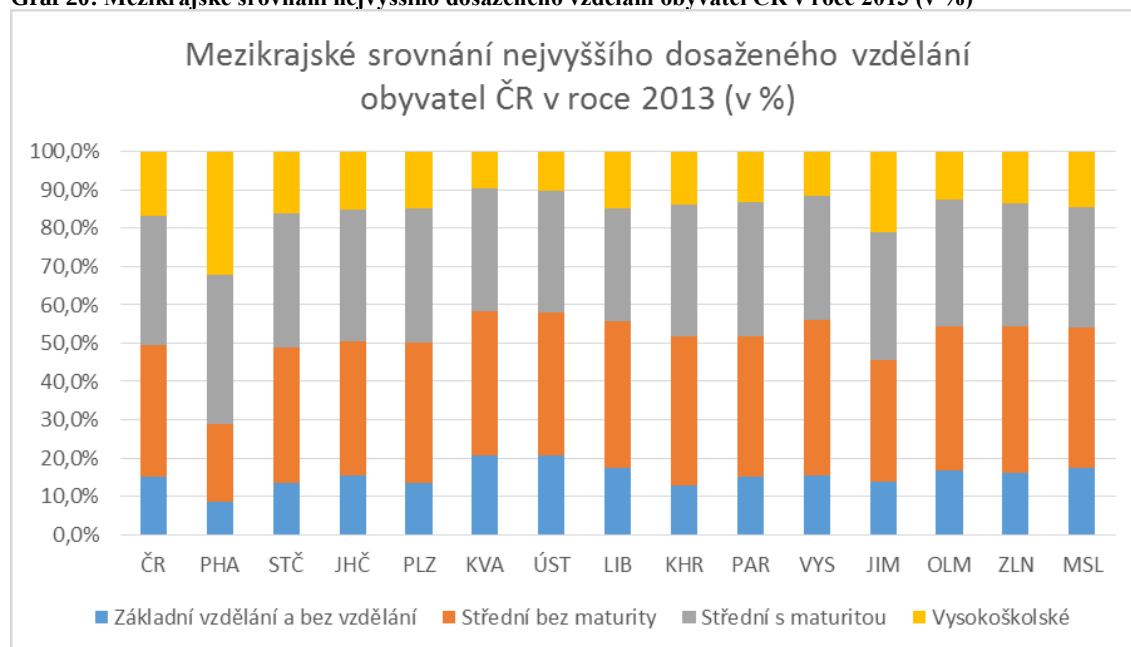
vyšší počet osob se základním vzděláním a bez vzdělání. Nejvyšších hodnot v této kategorii však dosahují Ústecký (20,7 %) a Karlovarský kraj (20,6 %).

Obyvatel se středním vzděláním bez maturity má MSK v roce 2013 opět více než je průměr ČR (34,5 %), a to 36,5 %, každopádně musíme vzít v úvahu, že tuto hodnotu z velké části zkresluje kraj Hlavní město Praha, u které složka obyvatel se středním vzděláním bez maturity tvoří 20,5 %. V případě ostatních krajů má nižší zastoupení obyvatel se středním vzděláním bez maturity pouze Středočeský, Jihočeský a Jihomoravský kraj.

Poměrně nízkých hodnot se v MSK dostává ve skupině obyvatel se středním vzděláním s maturitou, kdy v roce 2013 tato složka tvořila 31,5 % populace MSK. Průměr ČR je 33,8 % obyvatel a MSK má tudíž po Libereckém kraji (29,4 %) druhý nejnižší podíl obyvatel této skupiny.

Zastoupení obyvatelstva MSK s vysokoškolským vzděláním je v komparaci s průměrem ČR méně. Tyto osoby tvoří 14,6 % obyvatelstva MSK, v podmínkách celé ČR je to 16,7 % populace. Nejvyšších hodnot dosahuje kraj Hlavní město Praha (32 %) a Jihomoravský kraj (21,2 %). Naopak nejnižší poměr obyvatel s vysokoškolským titulem má kraj Karlovarský (9,6 %) a Ústecký (10,3 %).

Graf 20: Mezikrajské srovnání nejvyššího dosaženého vzdělání obyvatel ČR v roce 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:

https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-10100 .

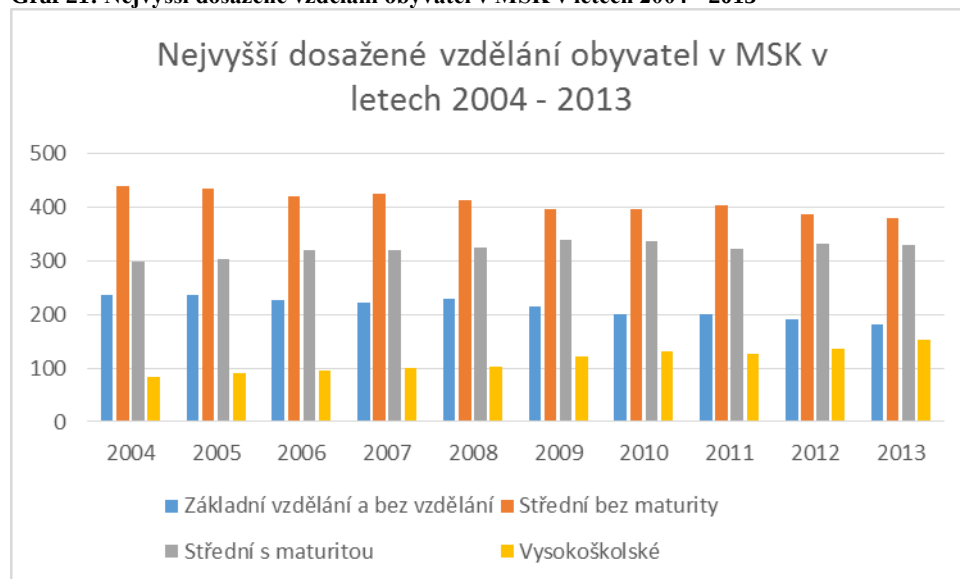
V rámci srovnání meziročního vývoje vzdělanosti obyvatel MSK byl vytvořen graf 21, který zaznamenává změny v počtu obyvatel jednotlivých kategorií nejvyššího dosaženého vzdělání. Obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání v letech 2004 – 2013 rapidně kleslo, ještě v roce 2004 v MSK žilo 236, 8 tisíc osob této skupiny, v roce 2013 počet těchto obyvatel klesl o 54,7 tisíc osob.

Podobného trendu, jak můžeme vidět v grafu 21, dosáhlo ve sledovaném období také obyvatelstvo se středním vzděláním bez maturity. Tuto skupiny v roce 2004 tvořilo 441 tisíc osob žijících v MSK, o deset let později jejich počet klesl na 381,3 tisíc obyvatel.

Na druhou stranu, tyto změny byly pozitivně vykompenzovány růstem složky obyvatel se středním vzděláním s maturitou a vysokoškolským vzděláním. V případě obyvatel se středním vzděláním s maturitou se, od roku 2004, projevuje rostoucí trend. Nejvyšší počet této skupiny obyvatel byl zaznamenán v roce 2009, kdy jich v MSK žilo 338,6 tisíc.

Jak už bylo řečeno, z hlediska růstu, nejrychleji rostoucí složku obyvatelstva vzhledem k nejvýše dosaženému vzdělání tvoří v MSK vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo, kdy v roce 2004 žilo na území MSK 84,3 tisíc obyvatel této skupiny, a v roce 2013 jich bylo již 152,1 tisíc. Vzhledem k meziročnímu trendu můžeme odhadovat pokračování růstu této složky obyvatelstva.

Graf 21: Nejvyšší dosažené vzdělání obyvatel v MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-10100 .

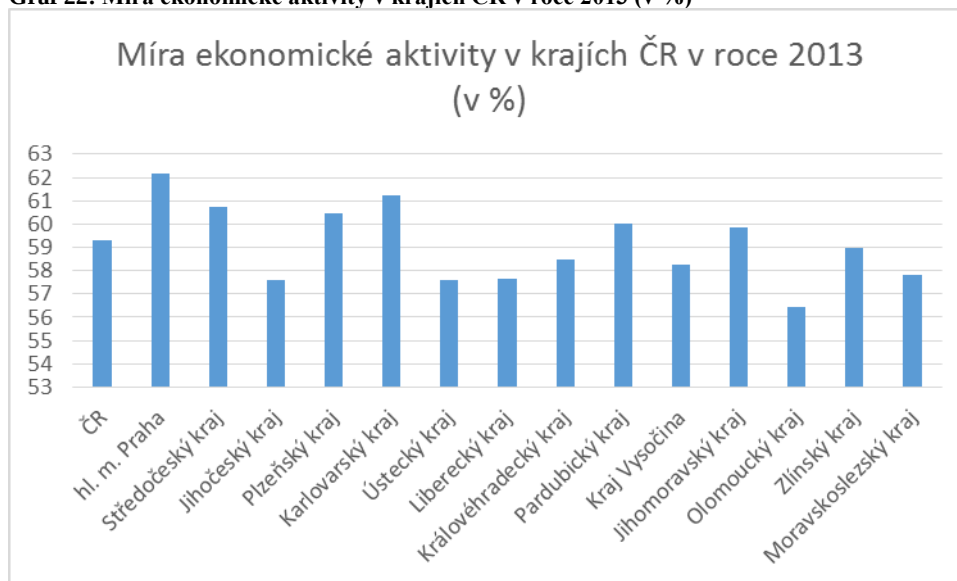
Srovnáním nejvýše dosaženého vzdělání mužů a žen MSK dostáváme rozdílných výsledků. U mužů jednoznačně převažuje střední vzdělání bez maturity. V roce 2004 žilo na území MSK s tímto vzděláním více než polovina mužů, přesně 50,7 % mužů. V průběhu let tato hodnota klesla a postupně se zvyšoval poměr mužů se středním vzděláním s maturitou a vysokoškolským vzděláním. V roce 2013 byl podíl mužů se středním vzděláním bez maturity 44,3 % všech mužů MSK.

Z pohledu žen MSK nejpočetnější složka, dle nejvýše dosaženého vzdělání, ve sledovaném období, tak jednoznačná není. Ještě v roce 2004 se všechny kategorie vzdělání, kromě vysokoškolského (7 %), pohybovali kolem úrovně 30 % žen. Nejvyšší zastoupení, vzhledem k celkovému počtu žen regionu, tvořily ženy se středním vzděláním bez maturity (33 % žen). Do roku 2013 se toto zastoupení snížilo, a naopak se zvýšil počet žen se středním vzděláním s maturitou (34,5 %). Velké změny dosáhla kategorie žen se základním vzděláním a bez vzdělání, která z úrovně 29,2 % žen (v roce 2004) klesla na hodnotu 22,5 % žen (2013). Naopak se zvýšil poměr žen s vysokoškolským vzděláním. V roce 2004 tuto skupinu tvořilo 7 % z celkového počtu žen MSK. Pro rok 2013 je již tento počet téměř dvakrát vyšší, a to 13,8 % žen.

2.3.6 Míra ekonomické aktivity

V roce 2013 míra ekonomické aktivity obyvatelstva MSK byla 57,8 %, v porovnání s ČR (59,3 %) byla tato hodnota nižší. Pro účely srovnání míry ekonomické aktivity v roce 2013 v krajích ČR byl zhotoven graf 22, z kterého můžeme vidět, že nejnižší míry ekonomické aktivity dosáhl Olomoucký kraj s 56,4 % a nejvyšší dosáhl kraj Hlavní město Praha (62,2 %).

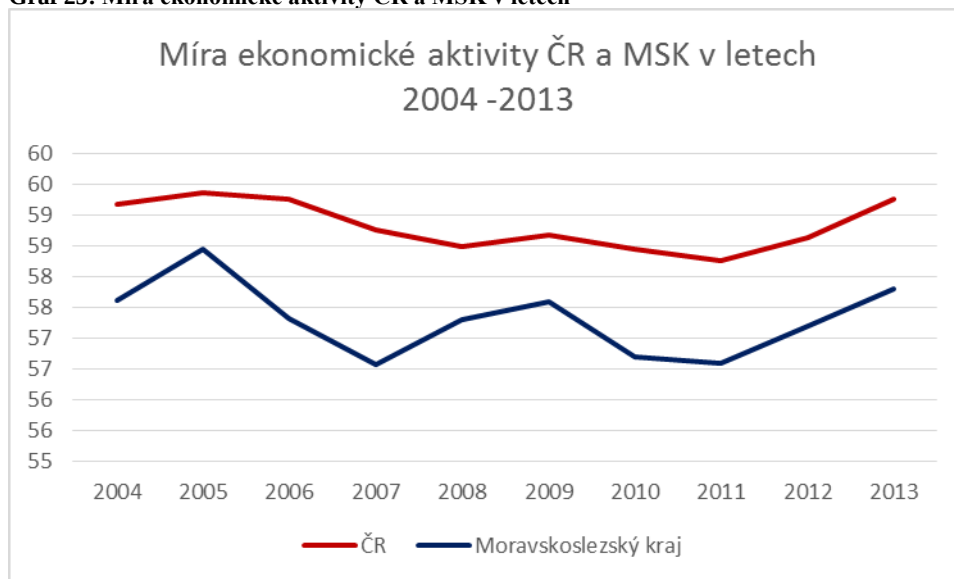
Graf 22: Míra ekonomické aktivity v krajích ČR v roce 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na: https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-404.

Na základě meziročního srovnání v letech 2004 – 2013 ekonomické aktivity obyvatel ČR a MSK, můžeme konstatovat, že po celou dobu sledovaného období byla míra ekonomické aktivity pro ČR vyšší, než je tomu u MSK. Na grafu 23 však vidíme, že u obou křivek docházelo k podobným tendencím, s tím rozdílem, že v MSK byly výkyvy v ukazateli silnější. Zejména tomu tak bylo u prudkého růstu ve sledované míře MSK v letech 2004 – 2005, a následnému rychlému poklesu míry ekonomické aktivity do roku 2007, z 58,5 % (2005) na 56,6 %.

Graf 23: Míra ekonomické aktivity ČR a MSK v letech

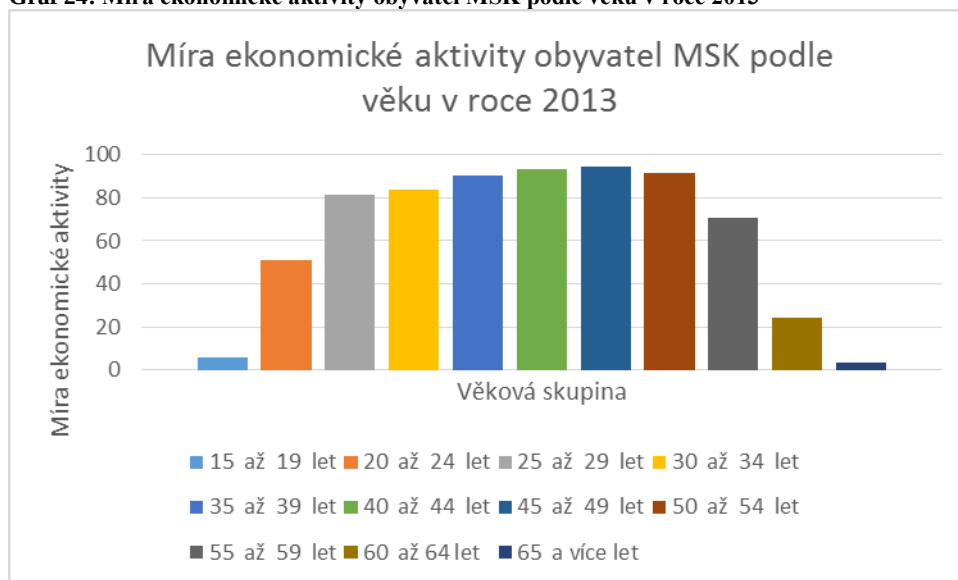
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-404.

Ve vztahu míry ekonomické aktivity mužů a žen, je třeba konstatovat, že jsou si hodnoty ukazatelů velice rozdílné. U mužů MSK byla v roce 2013 míra ekonomické aktivity 65,4 %, zatímco u žen tato hodnota byla 50,6 %. Ve sledovaném období 2004 - 2013 byla míra ekonomické aktivity mužů v průměru o 16,6 bodů vyšší, než tomu bylo v případě žen. Tento rozdíl však může být důsledkem omezení ekonomické aktivity žen po dobu mateřské dovolené, nebo dřívějšího odchodu do důchodu, proto se muži účastní na trhu práce více.

Míru ekonomické aktivity do značné míry ovlivňuje úroveň dosaženého vzdělání. Nejlépe to jde vidět na porovnání obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání a obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Vzdělanější lidé jsou ekonomicky aktivnější, důvodem je to, že vyšší vzdělání vede k vyšší možnosti zaměstnatelnosti. Naopak pro obyvatele s nižším vzděláním nebo bez vzdělání, může být ekonomická neaktivita, jakousi alternativou nezaměstnanosti. V MSK v průběhu celého sledovaného období 2004 – 2013, nejvyšší míra aktivity byla zaznamenávána u obyvatel s vysokoškolským vzděláním, u kterých po tuto dobu míra ekonomické aktivity tendovala v blízkosti 76 %. Naopak velice nízká míra ekonomické aktivity byla zaznamenána u obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání, v roce 2013 dosahovala 19,3%, oproti roku 2004 klesla o 1,9 bodů. U obyvatel se středním vzděláním s a bez maturity si byly hodnoty měr ekonomických aktivit velice podobné po celou dobu sledovaného období a pohybovali se kolem hodnoty 65 %.

V situaci rozdělení obyvatelstva MSK podle věku, získáváme zajímavých hodnot, zachycených v grafu 24. Jako ekonomicky nejaktivnější obyvatelstvo v roce 2013 vychází osoby ve věkové skupině 45 až 49 let (94,7 %). V roce 2004 obyvatel této skupiny bylo v MSK ekonomicky aktivních pouze 88,5 %, a nejaktivnější bylo obyvatelstvo ve věku 40 až 44 let (93,9 %). V grafu 24 můžeme vidět, že nejméně aktivní složkou obyvatelstva byla skupina obyvatel ve věku 65 a více let (3,5 %) a skupina ve věku 15 až 19 let (6 %). Největší meziroční změnu v míře ekonomické aktivity sledujeme u obyvatelstva MSK ve věku 55 až 59 let, kdy v roce 2004, byla míra ekonomické aktivity těchto obyvatel 54,8 % a k roku 2013 tato hodnota vzrostla na 71 %, což je růst o více než 16 bodů.

Graf 24: Míra ekonomické aktivity obyvatel MSK podle věku v roce 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-04-29]. Dostupný na:
<https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-casove-rady-1993-az-2013-cvby29ymgm>.

2.3.7 Nezaměstnanost

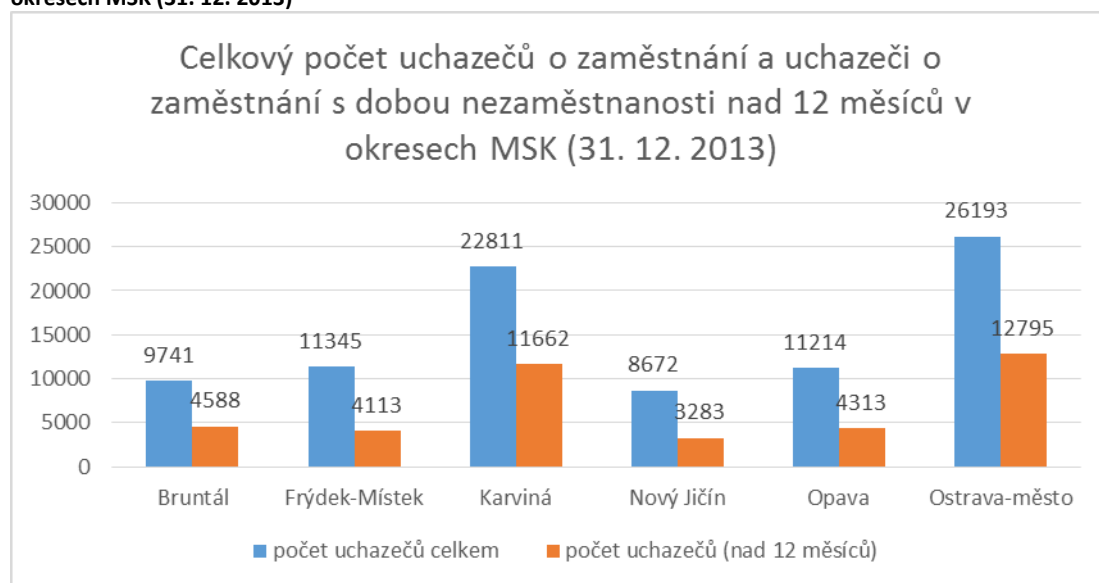
Analýze vývoje nezaměstnanosti v MSK se věnuje následující kapitola. Zprvu je třeba vědět, že počet uchazečů o zaměstnání k 31. 12. 2013 v MSK podle veřejné databáze ČSÚ⁵⁵ byl téměř 90 tisíc. Okresem s největším počtem uchazečů o zaměstnání v rámci MSK byla Ostrava-město, naopak nejméně uchazečů o zaměstnání bychom mohli najít v okrese Nový Jičín. Nicméně, tyto hodnoty by mohly být zavádějící vzhledem k rozdílnému počtu obyvatel v jednotlivých okresech, avšak nám dobře

⁵⁵ ČSÚ, [online]. [cit. 2015-01-05]. Dostupný z: <https://www.vdb.czso.cz>.

poslouží k porovnání počtu uchazečů o zaměstnání a délce jejich nezaměstnanosti, což zachycuje graf 16a.

Na základě tvaru grafu 25, je možné usoudit, že podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání v MSK není zanedbatelný. Zejména v okresech Karviná a Ostrava-město se počet dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů blíží k polovině celkových uchazečů, tento fakt může působit multiplikačním efektem, a to tak, že čím déle jsou tito lidé bez zaměstnání, tím více se snižuje pravděpodobnost opětovného nalezení zaměstnání.

Graf 25: Celkový počet uchazečů o zaměstnání a uchazeči o zaměstnání s dobou nezaměstnanosti nad 12 měsíců v okresech MSK (31. 12. 2013)

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-01-05]. Dostupný na: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=TPR6010PU_OK1.6&vo=null.

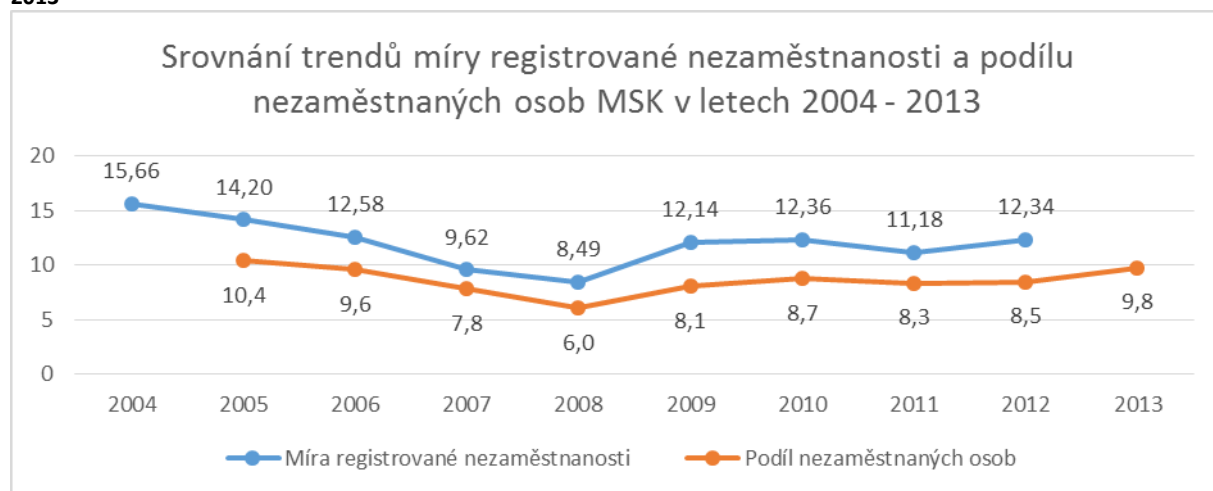
Jako vhodnější ukazatel, pro srovnání nezaměstnanosti v krajích ČR, bude sloužit podíl nezaměstnaných osob. Přestože v roce 2013 nejvyšší podíl nezaměstnaných byl zaznamenán v Ústeckém kraji (11,1 %), MSK se ocitá hned za ním, a to s podílem nezaměstnaných osob 9,8 %, kterým značně převyšuje průměr ČR (7,7 %). Tuto druhou příčku z hlediska podílu nezaměstnanosti v mezikrajském srovnání, MSK zaujímá již od roku 2005, od kterého se dlouhodobě držel pod úrovní Ústeckého kraje.

Z porovnání podílu nezaměstnaných mužů a žen MSK, získáváme vyšší nezaměstnanosti u mužů, u kterých byl v roce 2013 podíl nezaměstnaných 10,1 %, u žen 9,8 %.

v situaci žen byl podíl nezaměstnaných 9,4 %. Tento rozdíl by mohl být způsoben nestálostí sezónních prací u mužů, týkající se například stavebnictví.

Z důvodu změny metodiky ukazatelů nezaměstnanosti, byl pro znázornění nezaměstnanosti MSK v letech 2004 – 2013 použit graf 26, který kombinuje míru registrované nezaměstnanosti, pro kterou máme dostupné data v letech 2004 až 2012, a podíl nezaměstnaných osob, pro který máme naopak data dostupné od roku 2005 až 2013. Přestože hodnoty ukazatelů nejsou stejné, lze vzhledem k tvaru obou křivek hodnotit, že oba ukazatele naznačují stejný průběh nezaměstnanosti. Od roku 2004 je možné sledovat meziroční pokles ukazatelů nezaměstnanosti až na minimum v roce 2008. Částečný vliv na tento pokles mohla mít výstavba a následné spuštění provozu automobilového závodu Hyundai v Nošovicích, který se podílel na tvorbě pracovních míst v MSK. Rok 2009 zaznamenal konec pozitivní tendence poklesu nezaměstnanosti, a naopak křivky znázorňují dramatický růst nezaměstnanosti v MSK. Na tento vývoj měla značný vliv ekonomická recese v souvislosti s hospodářskou krizí. Mírné oživení ekonomiky v roce 2011 vedlo také k poklesu míry nezaměstnanosti, ale přesto od roku 2012 míra registrované nezaměstnanosti i podíl nezaměstnaných osob opět roste.

Graf 26: Srovnání trendů míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob MSK v letech 2004 - 2013

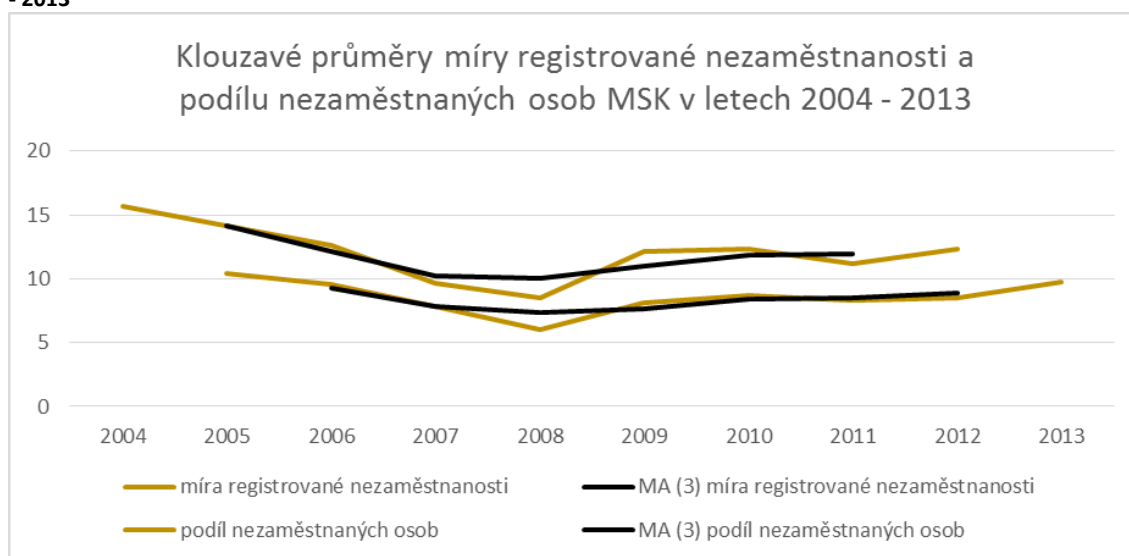

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-02-05]. Dostupný na:

http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady.

V návaznosti na předešlý graf 27, byl pro lepší znázornění stejného průběhu trendu míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob MSK v letech 2004 – 2013, vytvořen graf 27 využívající klouzavých průměrů měř nezaměstnanosti. Vzhledem k tvaru křivek lze potvrdit stejný průběh trendů obou ukazatelů.

Graf 27: Klouzavé průměry míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob MSK v letech 2004 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ [on-line] [cit. 2015-02-05]. Dostupný na:

http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady.

ZÁVĚR

Zvolené téma bakalářské práce shledávám jako významné, zvláště z hlediska shromáždění a sumarizace dat a vytvoření systematické analýzy regionu. Celkový problém nezaměstnanosti je vzhledem k jeho rostoucí míře stále více aktuální. Vytvoření analýzy nezaměstnanosti a demografické struktury může být přínosné v oblasti státní správy, například jako podkladový dokument demografického vývoje a vývoje na trhu práce Moravskoslezského kraje v letech 2004 - 2013. Zpracování tématu bylo pro mě přínosné, zejména v získání hlubší znalosti v oblastech zpracování informací, interpretace a analýzy dat.

Na základě analýzy dostáváme nepříznivých výsledků z pohledu věkového zastoupení obyvatelstva, což je naznačeno v grafu věkové struktury obyvatelstva, z kterého vyplývá, že v letech 2004 – 2013 je trendem zvyšující se podíl starší generace a úbytek generace mladší. V případě tohoto trendu Moravskoslezský kraj kopíruje věkové zastoupení obyvatelstva celé ČR, a je pro něj typický dramatický růst indexu stárí. Tuto situaci je také možno sledovat v části práce věnující se rozdělení obyvatelstva podle biologických a ekonomických generací, z které je patrné, že poproduktivní generace rok od roku tvoří vyšší zastoupení v celkové populaci regionu.

Tento fakt časem povede ke zvýšení složky ekonomicky neaktivních, kteří budou spotřebovávat stále větší část ekonomické produkce, a vzhledem k ubývajícimu podílu mladé generace, bude tato produkce zajišťována stále menším podílem pracujícího obyvatelstva. Podobný vývoj je možné sledovat situaci porovnání indexů závislosti mladých a starých, kdy vzhledem k růstu indexu závislosti starých je možné odhadnout, že do pár let bude vyšší než hodnota indexu závislosti mladých.

Pro Moravskoslezský kraj je ve sledovaném období typický pokles počtu obyvatel, na který měli vliv zejména dva ukazatele, a to přirozený přírůstek a migrační saldo. Na základě analýzy bylo zjištěno, že v podmínkách přirozeného přírůstu se v Moravskoslezském kraji rodí méně obyvatel, než umírá. Jedinou výjimkou byly roky 2007 a 2008, které zaznamenaly pozitivní vývoj z hlediska porodnosti. Zásadní roli v rámci počtu obyvatel však hraje migrační saldo, které je ve sledovaném období dlouhodobě záporné, tudíž se obyvatelé regionu více vystěhovávají, než přistěhovávají, což vede ke stále většímu propadu počtu populace kraje.

Pozitivní tendenci v demografickém vývoji obyvatelstva Moravskoslezského kraje je postupně se snižující trend kvocientu kojenecké úmrtnosti a zvyšující se střední

délka života při narození, oba tyto fakty můžeme připisovat například lepší zdravotní péči a technickému rozvoji. Na druhou stranu, přestože se může zdát být tento průběh pozitivní, tak zejména skutečnost, že se nadále zvyšuje střední délka života, povede opět k vyššímu podílu poproduktivní generace v populaci, která bude závislá, jak už bylo zmíněno, na postupně ubývajícím složce průběhu obyvatelstva.

Z hlediska analýzy zastoupení odvětví, v národním hospodářství Moravskoslezského kraje, nejvíce obyvatel pracuje ve zpracovatelském průmyslu, ve kterém pracovalo v roce 2013 kolem 26,8 % obyvatel kraje. V komparaci s ostatními kraji ČR (26,2 %) je tato hodnota pouze mírně nadprůměrná. Zásadní roli v celorepublikovém srovnání hraje odvětví těžby a dobývání, které pokrývá 46,6 % těžby a dobývání ČR. Vzhledem k meziročnímu poklesu počtu zaměstnaných tohoto odvětví lze říci, že je toto odvětví v regionu na ústupu, ještě v roce 2004 v těžbě a dobývání pracovalo 27,8 tisíc zaměstnaných, v roce 2013 už je tomu jen 18,4 tisíc, což značí pokles v počtu více než 10 tisíc obyvatel tohoto odvětví.

Z pohledu nejvyššího dosaženého vzdělání v Moravskoslezském kraji, je nejméně zastoupenou složkou obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním. Přestože je podíl těchto obyvatel (14,6 %) nižší než průměr ČR (16,7 %), tak oproti roku 2004, kdy vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo v MSK tvořilo pouze 7,9% obyvatel, zaznamenal podíl těchto obyvatel do roku 2013 progresivní růst z hlediska relativního zastoupení v kraji. V komparaci s obyvateli se základním vzděláním nebo bez vzdělání (17,4 %) je vysokoškolsky vzdělaných osob v MSK stále méně.

Na úroveň dosaženého vzdělání částečně navazuje míra ekonomické aktivity, kterou právě nejvyšší dosažené vzdělání do značné míry ovlivňuje. Lidé s vyšším vzděláním jsou ekonomicky aktivnější, důvodem je zejména to, že vyšší vzdělání vede k vyšší zaměstnatelnosti, naopak u obyvatel s nižším vzděláním nebo bez vzdělání, může být i určitou alternativou nezaměstnanosti ekonomická neaktivita. Míra ekonomické aktivity MSK byla po celou dobu sledovaného období nižší, než v průměru ČR. Trend stárnutí obyvatelstva se podepisuje i na míře ekonomické aktivity z hlediska věku, kdy v roce 2004 jako ekonomicky nejaktivnější bylo obyvatelstvo ve věku 40 až 44 let, v roce 2013 je již nejaktivnější obyvatelstvo ve věku 45 až 49 let.

V MSK dále přetrvává vysoká míra nezaměstnanosti, zejména podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání je stále vysoký, a to nejvíce v okresech Karviná a Ostrava-město. Již od roku 2005 má MSK v mezikrajském srovnání druhý nejvyšší podíl nezaměstnaných osob v ČR. V roce 2013 tento podíl činil

9,8 %, kterým značně převyšoval průměr ČR (7,7 %). V Roce 2008 podíl nezaměstnaných osob dosáhl svého minima ve sledovaném období (6 %), od této hranice analýza zaznamenává každoroční růst nezaměstnanosti.

Práce poskytuje komplexní analýzu demografického vývoje obyvatelstva a trhu práce Moravskoslezského kraje. Na základě výsledků je patrné, že demografický vývoj obyvatelstva je úzce spjat s trhem práce a nezaměstnaností v regionu, avšak nelze jednoznačně říci, že demografické ukazatele jsou jediným faktorem ovlivňující nezaměstnanost v kraji. Přestože velkou roli hraje migrace, stárnoucí obyvatelstvo, pokles podílu pracovní síly na celkovém obyvatelstvu a pokles počtu obyvatel v kraji, tak velkou roli hraje taky geografická poloha kraje, dopravní infrastruktura, napojení a blízkost centra, klimatické podmínky, vládní politika, systém sociální podpory, hospodářská situace a mnoho dalších faktorů.

Souvislost demografie a trhu práce by měla být zkoumána ve všech regionech EU, neboť je to velmi ožehavé téma. Už jenom srovnání regionů je nejen zajímavé, ale i přínosné, z toho důvodu by bylo vhodné se tímto tématem více zabývat a případně vytvořit nějakou vhodnou metodiku pro meziregionální srovnání a hodnocení.

V návaznosti na výsledky analýzy si myslím, že by bylo dále zajímavé se nad rámec práce hlouběji věnovat výkyvům v jednotlivých trendech demografických ukazatelů, konkrétně v případě migrace a přirozeného přírůstku obyvatelstva. Závěrem lze říci, že současný vývoj Moravskoslezského kraje není do budoucna příliš příznivý, proto je nezbytné přijímat opatření zaměřující se například na podporu vzdělávání populace a zvýšení atraktivity regionu pro současné obyvatelstvo snižující míru vystěhovávání.

Seznam použitých grafů

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Moravskoslezského kraje v letech 2004 - 2013.....	31
Graf 2: Relativní srovnání věkové struktury obyvatel ČR a MS kraje k 31. 12. 2013 ...	32
Graf 3: Srovnání věkové struktury obyvatel MSK v letech 2004 a 2013	34
Graf 4: Index stáří obyvatel MSK v letech 2004 - 2013.....	35
Graf 5: Relativní zastoupení biologických generací v jednotlivých krajích ČR k 31. 12. 2013	36
Graf 6: Relativní zastoupení biologických generací MSK v letech 2004 - 2013	36
Graf 7: Relativní zastoupení ekonomických generací v jednotlivých krajích ČR k 31. 12. 2013	37
Graf 8: Relativní zastoupení ekonomických generací MSK v letech 2004 - 2013.....	38
Graf 9: Index hospodářského zatížení obyvatel MSK v letech 2004 - 2013	39
Graf 10: Srovnání indexů závislosti mladých a starých MSK v letech 2004 - 2013.....	40
Graf 11: Obecná míra porodnosti MSK v letech	41
Graf 12: Obecná míra hrubé plodnosti MSK v letech 2004 - 2013.....	42
Graf 13: Obecná míra úmrtnosti MSK v letech	43
Graf 14: Kvocient kojenecké úmrtnosti MSK v letech 2004 - 2013	44
Graf 15: Přírozený přírůstek obyvatel MSK v letech 2004 - 2013.....	45
Graf 16: Migrační saldo obyvatel MSK v letech	46
Graf 17: Srovnání migračního salda mužů a žen MSK v letech 2004 - 2013	47
Graf 18: Srovnání migračního obratu mužů a žen MSK v letech 2004 - 2013	48
Graf 19: Celkový pohyb obyvatelstva MSK v letech	49
Graf 20: Mezikrajské srovnání nejvyššího dosaženého vzdělání obyvatel ČR v roce 2013 (v %)	51
Graf 21: Nejvyšší dosažené vzdělání obyvatel v MSK v letech 2004 - 2013	52
Graf 22: Míra ekonomické aktivity v krajích ČR v roce 2013 (v %)	54
Graf 23: Míra ekonomické aktivity ČR a MSK v letech	55
Graf 24: Míra ekonomické aktivity obyvatel MSK podle věku v roce 2013	56
Graf 25: Celkový počet uchazečů o zaměstnání a uchazeči o zaměstnání s dobou nezaměstnanosti nad 12 měsíců v okresech MSK (31. 12. 2013)	57
Graf 26: Srovnání trendů míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob MSK v letech 2004 - 2013.....	58
Graf 27: Klouzavé průměry míry registrované nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob MSK v letech 2004 - 2013	59

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

1. BUCHTOVÁ, Božena. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8
2. COTIS, Jean-Phillipe. 2003. Population ageing Facing the challenge. *OECD Observer* [online]. (239): 19-20 [cit. 2015-05-14]. ISSN 00297054
3. HINDE, Andrew. Demographic methods. New York: Arnold, 1998, xiii, 305 p. ISBN 0340718927.
4. HOLMAN, Robert. Ekonomie. 4., aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, xxii, 709 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-891-6.
5. KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 52 s. ISBN 8024602229.
6. KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.
7. MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, 151 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-9-4.
8. ROUBÍČEK, Vladimír. Úvod do demografie. Vyd. 1. Praha: Codex Bohemia, 1997, 348 s. ISBN 80-85963-43-4.
9. WOKOUN, René. Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Seznam elektronických zdrojů

1. Demografická příručka – 2013. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2013-hjxzns09ab> .
2. Demografická ročenka krajů – 2004 až 2013. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2004-az-2013-dqic37ia0x> .

3. Dlouhodobý vývoj Moravskoslezského kraje v letech 1993-2013. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11288/26023185/CZ080_2.pdf/30853072-83d4-4a7d-a55c-35fcf545d358?version=1.1.
4. Internetový portál Českého statistického úřadu [on-line]. Dostupný na: <http://www.czso.cz/>.
5. Internetový portál Ministerstva práce a sociálních věcí [online]. Dostupný na: <http://portal.mpsv.cz/>.
6. Internetový portál Moravskoslezského kraje [online]. Dostupný na: <http://www.msregion.cz/>.
7. Míra ekonomické aktivity dle oblastí a krajů. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-404.
8. Míra ekonomické aktivity podle vzdělání. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-40600.
9. Regionální informační servis [online]. Dostupný na: www.risy.cz.
10. Střední stav žen podle věku pro rok 2013. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC0028FDA8/\\$File/1300641406.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC0028FDA8/$File/1300641406.pdf).
11. Věk a vzdělání populace. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/250130-14-r_2014-10100.
12. Věkové složení obyvatel. Český statistický úřad. [online]. 2014. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/publ/4003-05-v_roce_2004.
13. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2013. [online]. Krajská správa ČSÚ v Ostravě, 2014, 55 s. Dostupný na: <https://www.czso.cz/csu/xt/zakladni-tendence-demografickeho-socialniho-a-ekonomickeho-vyvoje-moravskoslezskeho-kraje>.
14. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 2 Státní politika zaměstnanosti [online]. Dostupný na: https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/zoz-_22._1._2015.pdf.